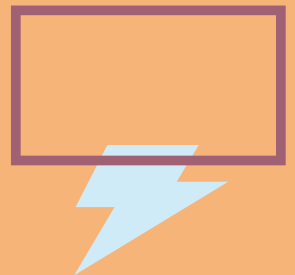
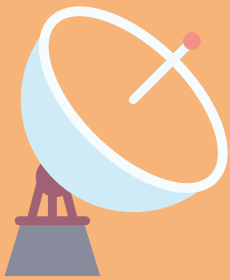
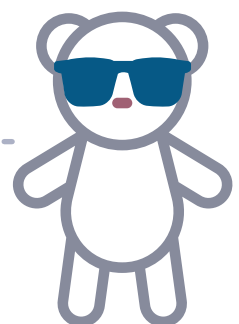

Pakalpojumu sniedzēji kā nevardarbīgas bērnības aizstāvji

Pakalpojumu sniegšana bērniem un vecākiem miesassodu izskaušanai

NON-VIOLENT
childhoods

Publisher	Council of the Baltic Sea States Secretariat Slussplan 9, PO Box 2010, 103 11 Stockholm, Sweden
Author	Daja Wenke
Editors	Turid Heiberg, Annabel Egan and Maria Corbett
Programme Partners	Council of the Baltic Sea States; Ministry of Social Affairs, Estonia; Ministry of Social Affairs and Health, Finland; Ministry of Welfare, Latvia; Ombudsman for Children's Rights, Poland; Ministry of Health and Social Affairs, Sweden; and the Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children.
Expert Input	Staffan Janson
Contributors	Estonia: Aija Kala, Julia Kovalenko-Djagileva, Ann Lind-Liiberg and Miina Voltri. Finland: Marjo Malja and Martta October. Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children: Triona Lenihan. Iceland: Bragi Guðbrandsson. Latvia: Evita Berke, Kristina Freiberga, Laila Gravere, Lauris Neikens and Agnese Sladzevska. Lithuania: Audrone Bedorf and Ausra Kuriene. Malta: Roberta Agius. Norway: Betina Torbjørnsen and Svanhild Vik. Poland: Ewa Jarosz and Aneta Mikołajczyk. Sweden: Carolina Hepp Shergill. CBSS Secretariat: Shawna von Blixen and Marlene Riedel.
Design	Myah Design www.myahdesigns.com
Creative Team	Shawna von Blixen and Marlene Riedel

ISBN: 978-91-984818-2-2

This work is licensed by the Council of the Baltic Sea States under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Would you like to translate this publication?

Please contact the Council of the Baltic Sea States to find out more about format, accreditation and copyright.

saturs

nevardarbīgas bērnības programma	1

01

ievads un galvenais vēstījums	4

02

pakalpojumu sniegšana mainīgā pasaulē	6

2.1 lomas un pienākumi	6
2.2 universāli, specializēti un indikatīvi pakalpojumi	7
2.3 izaicinājumi un iespējas pakalpojumu sniegšanā	7

03

pakalpojumu sniegšanas galvenie vadošie principi	9

3.1 aktīva bērnu iesaistīšanās	9
3.2 pakalpojumi bērna labākajās interesēs	10
3.3 diskriminācijas izskaušana	10
3.4 bērna tiesību uz dzīvību, izdzīvošanu un attīstību aizstāvība	11
3.5 profilakse un koriģēšana	11
3.6 drošības tīkla radīšana bērnam	12
3.7 konfidencialitāte, privātums un datu aizsardzība	12
3.8 atbilstība bērnības un audzināšanas dinamikai	13

04

atbalsts bērniem kā kompetentiem pakalpojuma lietotājiem un bērnu iesaiste	15

4.1 bērnam piemērota komunikācija un diskusijas	16
4.2 universāli skrīninga pakalpojumi miesassodu identificēšanai, uzdodot specifiskus jautājumus	17
4.3 gadījuma novērtējums ļauj secināt, ka bērns ir piedzīvojis vardarbību	17
4.4 konsultācijas ar bērniem	17
4.5 bērna paš aizsardzības iemaņu uzlabošana	18
4.6 bērniem draudzīgi materiāli	18

05

pakalpojumu sniegšanā gūtā pieredze	21

5.1 sociālo pakalpojumu un bērnu aizsardzības procesā gūtā pieredze	21
5.2 veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanā gūtā pieredze	25
5.3 izglītības sektorā gūtā pieredze	26
5.4 tiesībaizsardzības institūcijās gūtā pieredze	28

06

pakalpojumu modelis miesassodu izskaušanai	31

6.1 pakalpojumu modeļi profilaksei un agrīnai riska ģimeņu identificēšanai	31
6.2 pakalpojumu modeļi bērniem, kuri tikuši pakļauti miesassodam	33

07

starptautisko organizāciju norādījumi pakalpojumu sniedzējiem	37

nevardarbīgas bērnības programma

Mainīt pasauli: Nevardarbīga bērnība kā realitāte

Valsts tiesību aktu, kas aizliedz bērnu miesassodus jebkurā vidē, tostarp mājās, pieņemšana ir būtisks sasniegums. Tas ir skaidrs apliecinājums, ka miesassodi ir vardarbības pret bērniem forma, kas vairs nav sociāli pieņemama un tiesiska. Pēc aizlieguma ieviešanas, sabiedrībām un valstīm ir pienākums veikt ieguldījums efektīvā tā īstenošanā. Valstis visā pasaulē saskaras ar šo izaicinājumu un mērķis izbeigt miesassodu piemērošanu bērniem tagad uzskatāms par skaidru nacionālo un reģionālo mērķi.

Baltijas jūras reģions gandrīz ir kļuvis par “zonu, kurā netiek piemēroti miesassodi” bērniem, jo 10 no 11 valstīm reģionā ir aizliegušas visu veidu miesassodus. Zviedrija bija pirmā valsts pasaulē, kas ieviesa juridisku aizliegumu 1979. gadā; Somija (1983), Norvēģija (1987), Dānija (1997), Latvija (1998), Vācija (2000), Islande (2003), Polija (2010), Igaunija (2015) un Lietuva (2017). Krievijas Federācijā vēl nav ieviests šāds juridisks aizliegums.

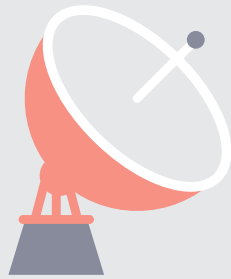
Baltijas jūras reģions ir daudzveidīgs. Lai arī dažām valstīm reģionā ir gandrīz 40 gadu pieredze juridiska aizlieguma īstenošanā, dažas tikai nesen ir uzsākušas ceļu, lai nodrošinātu no vardarbības brīvas bērnības. Nevardarbīgas bērnības programmas pamatā ir apņemšanās un līderība, ko demonstrē pārmaiņu veidotāji reģionā. Tie ir politiķi, valsts amatpersonas, pakalpojumu sniedzēji, praktiķi, pētnieki, aizstāvji, mediji un pilsoņi, tostarp bērni, jaunieši un vecāki.

Attīstība Baltijas jūras reģionā liecina, ka ir iespējams mainīt attieksmi un uzvedību, un ir iespējams transformēt sociālās normas par labu pozitīvai, nevardarbīgai bērnu audzināšanai. Kopš aizliegumu stāšanās spēkā, arvien vairāk un vairāk vecāku ir atteikušies no miesassodu izmantošanas bērnu audzināšanā. Taču, neraugoties uz panākto progresu, pārāk daudz bērnu joprojām piedzīvo fizisku un emocionālu vardarbību vai pazemojošu attieksmi.

Nevardarbīgas bērnības programmas mērķis ir veicināt pilnīgu miesassodu piemērošanas bērniem aizlieguma īstenošanu Baltijas jūras reģionā, pateicoties vairāku ieinteresēto pušu sadarbībai, plānošanai un rīcībai. Darba programmu vada Baltijas jūras valstu padomes sekretariāts un to līdzfinansē Eiropas Komisija. Piecas partnervalstis atbalsta projektu ar Baltijas jūras reģiona ministriju un valsts institūciju palīdzību: Igaunijas Sociālo lietu ministrija; Somijas Sociālo lietu un veselības ministrija; Latvijas Labklājības ministrija; Polijas Bērnu tiesībsargs; Zviedrijas Veselības un sociālo lietu ministrija. Globālā iniciatīva vispārējai bērnu miesas sodu izbeigšanai ir programmas starptautiskais partneris.

Nevardarbīgas bērnības programma ir izstrādājusi vairākus vadlīniju ziņojumus un kampaņu vecākiem, bērniem, praktiķiem, aizstāvjiem un politikas veidotājiem. Katra ziņojuma pamatā ir konkrēta tēma - soli pa solim norādījumi, aizlieguma īstenošana mājās, pozitīva audzināšana, izpratnes veidošanas kampaņas, pakalpojumu sniegšana un progresa novērtēšana. Turklāt kampaņa veido izpratni par miesassodu kaitīgo ietekmi un to, cik nozīmīgi ir tas, lai bērniem būtu uzticami pieaugušie, pie kā vērsties. Ziņojumi un kampaņa sniedz iedvesmu un vadošus standartus, kā arī praktiskus rīkus sabiedrības transformēšanai, lai padarītu nevardarbīgu bērnību par realitāti. Lai arī ziņojumi ir balstīti Baltijas jūras reģiona pieredzē, tie sniedz galveno vēstījumu un izceļ labāko pieredzi, kas attiecas ne tikai uz 11 reģiona valstīm, bet arī visu Eiropu un valstīm ārpus tās.

Vairāk informācijas par ziņojumiem un kampaņu www.childrenatrisk.eu/nonviolence

01

Ievads un galvenais vēstījums

Pakalpojumu sniegšana bērniem un vecākiem ir būtiski nepieciešama, lai efektīvi īstenotu nacionālos tiesību aktus, kas aizliedz miesassodus. Tie palīdz ģimenēm novērst miesassodu lietošanu, mainīt attieksmi un uzvedību, veicinot nevardarbīgu bērnu audzināšanu, un aizsargāt bērnu, kas ir cietuši no miesassodiem. Pakalpojumu sniegšana ietver ministriju un iestāžu darbību nacionālā un reģionālā līmenī, plānojot pakalpojumus un to budžetu, kā arī vietējos pakalpojumu sniedzējus un iestādes, kas nodrošina uzraudzību un kontroli. Lielākajā daļā valstu valsts aģentūras sadarbojas ar nevalstiskā sektora pārstāvjiem, īstenojot pakalpojumu sniegšanu, tostarp nevalstiskajām organizācijām un privātajiem uzņēmumiem. Arī kopienas, reliģiskās organizācijas un brīvprātīgie bieži iesaistās pakalpojumu sniegšanā vecākiem un bērniem.

Šajā ziņojumā aplūkota pieredze un gūtās atziņas sociālās palīdzības, bērnu aizsardzības un aprūpes, veselības aprūpes, izglītības un tiesībaizsardzības pakalpojumu nozarē. Tajā aprakstītas metodes, instrumenti un pakalpojumu modeļi, kas ir pierādīti kā efektīvi līdzekļi miesassodu izmantošanas novēršanā un risināšanā. Ziņojumā aplūkota pakalpojumu attīstība mijiedarbībā ar mainīgajiem uzskatiem par bērniem un audzināšanu. Tajā sniegtas vērtīgas vadlīnijas, lai turpinātu attīstīt nacionālās bērnu aizsardzības un sociālās palīdzības sistēmas, kā arī izglītības, veselības aprūpes un tiesu sistēmas.

GALVENAIS VĒSTĪJUMS

Šo vadlīniju galvenie vēstījumi ir:

- Pakalpojumu sniedzējiem visās sociālajās jomās ir pienākums aizsargāt bērnus no miesassodu izmantošanas un īstenot juridisko aizliegumu savā ikdienas darbā. Individuāli un savstarpēji sadarbojoties, pakalpojumu sniedzēji spēj veicināt bērnu labākās intereses un rīkoties ģimeņu, plašākas sabiedrības un valsts intereses, apstiprinot, ka miesassodi ir nepieņemami un nelikumīgi.
- ANO Bērnu tiesību konvencija sniedz norādījumus pakalpojumu sniedzējiem, veidojot attiecības ar bērniem un vecākiem, balstoties uz cieņu, iejūtību un uzticību. Tās galvenie principi ir cieņa pret bērna viedokli, bērna labāko interešu un attīstības veicināšanas, kā arī diskriminācijas novēršana. Vairākdisciplīnu un uz bērna vajadzībām vērsts pakalpojumu modelis ļauj visaptverošā veidā reaģēt uz bērna vajadzībām un iesaistīt bērnus un vecākus kā partnerus.
- Konsultācijas ar bērniem pakalpojumu izstrādē, plānošanā un pārskatīšanā sniedz priekšrocības bērniem, ģimenēm un speciālistiem. Pastāv dažādi instrumenti un metodes, kas palīdz pakalpojumu sniedzējiem aktīvi iesaistīt bērnus. Bērnam piemērota komunikācija un uz pierādījumiem balstīti interviju protokoli ir noderīgi visās situācijās, kur pakalpojumu sniedzēji sazinās ar bērniem. Bērniem draudzīgi materiāli un interaktīvas mācību programmas var veicināt sarunas par miesassodiem un mācīt bērniem paš aizsardzības prasmes.
- Pakalpojumu sniedzēji tiešā veidā sadarbojas ar no miesassoda cietušajiem un vainīgajiem, un iesaista visu ģimeni, lai mazinātu riskus un stiprinātu aizsardzības spējas. Lai arī katrs pakalpojumu sektors strādā, lai sasniegtu šo mērķi, savu pilnvaru robežās, sadarbība var veicināt šī mērķa sasniegšanu.
- Veiksmīgi pakalpojumu modeļi nodrošina vienkāršu piekļuvi daudznozaru pakalpojumiem kopienu ietvaros. Tie ir integrēti vietējās bērnu aizsardzības un sociālo pakalpojumu sistēmās un nodrošina riskam pakļauto bērnu un vecāku vai aprūpētāju apsekošanu. Arvien vairāk pakalpojumu sniedzēju uzņemas vidutāju un mentoru lomu, nododot lielāku atbildību ģimenes locekļiem un nodrošinot, ka vienmēr tiek garantētas bērna labākās intereses un aktīva līdzdalība.

02

pakalpojumu sniegšana mainīgā pasaulē

Pakalpojumu sniedzējiem visās sociālajās jomās ir pienākums aizsargāt bērnus no miesassodu izmantošanas un īstenot juridisko aizliegumu savā ikdienas darbā. Individuāli un savstarpēji sadarbojoties, pakalpojumu sniedzēji spēj veicināt bērnu labākās intereses un rīkoties ģimeņu, plašākas sabiedrības un valsts intereses, apstiprinot, ka miesassodi ir nepieņemami un nelikumīgi.

2.1 LOMAS UN PIENĀKUMI

Pakalpojumu sniegšana nevardarbīgas bērnības nodrošināšanai ietilpst visdažādāko pakalpojumu sniedzēju uzdevumos:

- Sociālajiem dienestiem ir pienākums sniegt atbalstu vecākiem un aprūpētājiem, pildot bērnu audzināšanas lomu. Bērnu aizsardzības dienesti ir atbildīgi par bērna drošības, labklājības un attīstības garantēšanu, ja pastāv vardarbības vai nevērības riski.
- Jaunatnes organizācijas iesaista pusaudžus izglītības, sociālās un brīvā laika aktivitātēs, lai veicinātu viņu personīgo un sociālo attīstību. Jaunatnes organizāciju pakalpojumus var sniegt profesionāli vai brīvprātīgie jaunatnes darbinieki, jaunatnes vadītas organizācijas, neformālas grupas vai valsts iestādes.
- Veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēji strādā ar vecākiem un bērniem, sākot ar pirmsdzemdību aprūpes posmu, tostarp, nodrošinot regulāras veselības pārbaudes, profilaktisko aprūpi un traumu vai slimību ārstēšanu, kā arī sniedz garīgās veselības pakalpojumus.
- Daudzi bērni nonāk saskarē ar izglītības pakalpojumu sniedzējiem ļoti agrīnā vecumā, kad viņi saņem izglītības un aprūpes pakalpojumus, un vēlāk, kad viņi sāk apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādes, pamatskolas un vidusskolas.
- Tiesībaizsardzības nozares pakalpojumu sniedzēji

tiek iesaistīti, ja rodas aizdomas, ka vecāki vai bērni pārkāpj likumu, un gadījumos, kur nepieciešama policijas izmeklēšana vardarbības pret bērniem gadījumos.

Pakalpojuma sniedzējs var:

- Palīdzēt bērniem, vecākiem un aprūpētājiem identificēt un mazināt miesassodu risku un izprast kaitīgo ietekmi, ko tie atstāj uz bērnu un ģimeni;
- Sniegt atbalstu ģimenēm, lai tās spētu labāk izmantot novēršanas un aizsardzības kapacitātes;
- Dot ģimenēm iespēju apstrīdēt kaitīgas attieksmes un uzvedību un veidot pozitīvākas un drošākas attiecības;
- Reaģēt vardarbības gadījumā, sniegt atbalstu un rehabilitāciju vardarbības upuriem un risināt miesassodu radīto vidējā termiņa un ilgtermiņa ietekmi uz veselību un sociālajām sekām;
- Palīdzēt ģimenēm novērst ģimenes locekļu nošķiršanu, ievērojot bērna labākās intereses;
- Sadarboties ar vardarbības izraisītājiem, lai novērstu atkārtotus pārkāpumus.

Katrs pakalpojumu sektors darbojas atsevišķi, lai novērstu un reaģētu uz miesassodu pielietošanu. Tāpat pakalpojumu sniedzēji bieži sadarbojas, lai atbildētu uz bērnu un ģimeņu vajadzībām visaptverošā veidā, izmantojot starpinstiūciju sadarbības mehānismus, vietējos bērnu aizsardzības tīklus un daudznozaru pakalpojumu modeļus.

2.2 UNIVERSĀLI, SPECIALIZĒTI UN INDIKATĪVI PAKALPOJUMI

Universāli pakalpojumi paredzēti visām ģimenēm ar bērniem - bez diskriminācijas un aizspriedumiem. Tie tiek uzskatīti par īpaši noderīgiem miesassodu novēršanā un agrīnā identifikācijā. Daudzi universālie pakalpojumi ir saistīti ar veselību, piemēram, vecmātes, kuras apmeklē jaunos vecākus mājās, regulāras veselības pārbaudes maziem bērniem, pārbaudes, lai noteiktu bērna gatavību uzņemšanai pamatskolā, kā arī veselības pārbaudes skolā. Atklāti pakalpojumu centri, piemēram, ģimenes centri vai bērnu labklājības klīnikas piedāvā plašu universālo pakalpojumu klāstu vienā vietā, kas ir pieejami visām ģimenēm ar bērniem. Šie pakalpojumu sniedzēji veido kontaktu ar bērniem un vecākiem, kas ir viegli pieejams un nepieciešamības gadījumā ļauj piesaistīt specializētu pakalpojumu sniedzējus.

Specializētie pakalpojumi ietver selektīvus intervences pasākumus bērniem un vecākiem, kuri ir pakļauti riskam, un attiecīgie pakalpojumi ir paredzēti īpaši neaizsargātām personām un cilvēkiem, kuri cietuši no vardarbības.

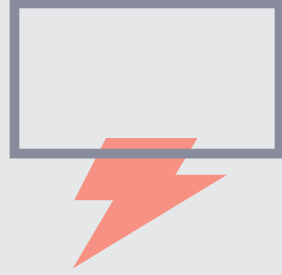
2.3 IZAICINĀJUMI UN IESPĒJAS PAKALPOJUMU SNIEGŠANĀ

Pakalpojumu sniegšana bērniem un ģimenēm ir prasīts darbs, kas saistīts ar augstu sociālās atbildības līmeni. Tam nepieciešamas tehniskās zināšanas, komunikācijas prasmes, sociālās un emocionālās prasmes, spēja izpildīt birokrātiskās prasības un pārvarēt strukturālos un budžeta ierobežojumus. Galvenais izaicinājums, ar ko saskaras pakalpojumu sniedzēji, ir spēja saglabāt kvalitātes un ētikas standartus, vienlaikus strādājot kopsolī ar mainīgajām bērniības un audzināšanas koncepcijām un ņemot vērā ģimeņu daudzveidību. Miesassodu pielietošanas gadījumos vai gadījumos, kur pastāv šāds risks, pakalpojumu sniedzēji bieži saskaras ar kompleksām un sarežģītām situācijām, kur nav iespējami vienkārši risinājumi. Pakalpojumu sniedzējiem jārisina jautājumi, ko vecāki un bērni varētu uzskatīt par privātiem un amatpersonu un speciālistu iejaukšanās var tikt uzskatīta par uzbāzīgu. Viņiem jābūt gataviem saskarties ar dažādām attieksmēm un uzvedībām. Daži pakalpojumu lietotājiem aktīvi aizstāv miesassodu izmantošanu, daži to nosoda klusējot, bet citi izvairās par to runāt, kauna vai baiļu dēļ.

Pakalpojumu sniedzējiem bieži ir grūti pareizi identificēt vardarbības pazīmes un atpazīt vardarbības izraisītos bērna simptomus un uzvedību. Pārāk bieži ievainojumi ir radušies negadījumu rezultātā vai bērni tiek vainoti, apgalvojot, ka viņi ir izprovocējuši miesassoda izmantošanu ar savu uzvedību, piemēram, neievērojot noteikumus, uzvedoties agresīvi vai uzrādot vājus akadēmiskos rezultātus.

Pakalpojumu sniedzēji, kuri atpazīst un reaģē uz miesassoda pazīmēm, aizdomām par to vai riskiem, rīkojas savu profesionālo pilnvaru ietvaros. Viņi piemērot valsts tiesību aktu noteikumus un aizsargā bērna tiesības tikt aizsargātam no visu veidu vardarbības, neatkarīgi no tās smaguma pakāpes. Tāpat viņi iestājas pret vardarbības izraisītāju visatļautību. Aizsargājot bērnus no miesassoda kaitīgajām sekām, pakalpojumu sniedzēji rīkojas ne tikai bērna labākajās interesēs, bet arī ģimenes, sabiedrības un valsts interesēs, kas ir norādījusi, ka miesassodi ir nelikumīgi. Ja pastāv norādes, ka bērns ir pakļauts miesassoda riskam vai pret viņu tiek izmantots miesassods, pakalpojumu sniedzējiem ir pienākums rīkoties. Ignorējot miesassodu pazīmes vai neuztverot tās nopietni, pakalpojumu sniedzēji uzņemas daļu atbildības par bērnam radītajām sekām, tostarp, potenciāli nopietnu kaitējumu, kas saglabājas mūža garumā. Bezdarbības cena ir augsta gan bērnam, gan sabiedrībai, gan valstij. Pakalpojumu sniedzējiem ir pieejami dažādi instrumenti un metodes, lai palīdzētu tiem pildīt savus uzdevumus un gūt pārliecību par būtisko lomu, ko tie spēlē bērnu, ģimenes un sabiedrības dzīvē.

03

pakalpojumu sniegšanas galvenie vadošie principi

ANO Bērnu tiesību konvencija sniedz norādījumus pakalpojumu sniedzējiem, veidojot attiecības ar bērniem un vecākiem, balstoties uz cieņu, iekļautību un uzticību. Tās galvenie principi ir cieņa pret bērna viedokli, bērna labāko interešu un attīstības veicināšanas, kā arī diskriminācijas novēršana. Vairākdisciplīnu un uz bērna vajadzībām vērsts pakalpojumu modelis ļauj visaptverošā veidā reaģēt uz bērna vajadzībām un iesaistīt bērnus un vecākus kā partnerus.

Kopš tās pieņemšanas 1989. gadā, ANO Bērnu tiesību konvencija ir mainījusi bērnu sociālo statusu un šodien viņi tiek atzīti par pilsoņiem un vienlīdzīgiem sabiedrības locekļiem. Konvencija neuzskata, ka bērni ir tikai neaizsargāti un tiem nepieciešama aizsardzība. Tā paredz arī to, ka bērniem ir tiesības uz cieņu, tiesības attīstīt savas spējas un aktīvi iesaistīties ar viņiem saistītos jautājumos.

Uzaugt bez vardarbības nav tikai bērna cilvēktiesības, tas ir priekšnoteikums, lai bērni varētu gūt panākumus personīgajā dzīvē, veidot attiecības, kas balstās uz uzticību, cieņu un rūpēm, un sniegt ieguldījumu savā kopienā, sabiedrībā un valstī. Miesassoda aizlieguma pilnīgas īstenošanas veicināšana saskaņā ar Konvencijas principiem ir fundamentāls ieguldījums šī mērķa sasniegšanā.

Konvencija definē bērna cilvēktiesības un ar tām saistītos vecāku, aprūpētāju, pakalpojumu sniedzēju un valsts aģentūru pienākumus. Tāpat rosina pakalpojumu sniedzējus veidot vienotu izpratni par bērnu kā personību un kā pilsoni. Konvencija sniedz vadlīnijas tiesību un vajadzību izvērtēšanai attiecībā uz visiem bērna personības aspektiem, tostarp, bērna sociālo un ekonomisko stāvokli, veselību un izglītību, prasmju un spēju attīstību, kā arī bērna sociāli politisko līdzdalību.

3.1 AKTĪVA BĒRNU IESAISTĪŠANĀS¹

Pakalpojumu sniegšanas pamatā ir efektīva komunikācija. Laba komunikācija ir būtiski nepieciešama, lai uzklautu bērna viedokli, jautājumus un bažas un atbildētu uz tām, kā arī iegūtu informāciju no bērna. Uzklaut bērna stāstu un izprast bērna uzskatus vajadzības - tiem vajadzētu būt galvenajiem priekšnoteikumiem, kas ļauj pakalpojumu sniedzējiem plānot un sniegt pakalpojumus, kas ir nozīmīgi bērniem un vecākiem.

Bērni tiecas novērtēt, kad pakalpojumu sniedzēji demonstrē patiesu interesi par to, kā viņi jūtas. Lūdzot bērnam dalīties ar saviem uzskatiem un uzklautot bērnu, bērns saprot, ka viņa viedoklis ir nozīmīgs. Tas ir svarīgi ne tikai novērtēšanas posmā, bet arī tad, kad pakalpojumu sniedzēji plāno un ierosina konkrētus pakalpojumus bērniem un vecākiem.

Pakalpojumu sniedzēji var uzdot vienkāršus jautājumus, piemēram, "ko tu par to domā?" vai "pastāsti man, kā tev šķiet". Uzklautot bērna atbildi, pakalpojumu sniedzējs var apkopot bērna teikto, piemēram, sakot: "Tātad, tu domā, ka .... Vai es tevi sapratu pareizi?". Tas dod iespēju novērst jebkādas pārpratumus, kas varētu rasties, runājot par jutīgiem jautājumiem. Bērns, kurš jūtas sadzirdēts un uztverts nopietni, spēs vairāk uzticēties pakalpojumu sniedzējam un saprast, ka tas

¹ UN Convention on the Rights of the Child, Articles 5, 12, 13, 14, 15, 17. See also: Committee on the Rights of the Child, General comment No. 12 (2009) on the right of the child to be heard.

vēlas palīdzēt. Ja trūkst labas komunikācijas, bērni un vecāki var uztvert pakalpojumu sniedzēju kā kādu, kurš iejaucas, neko nezinot par konkrēto situāciju, un var atteikties sadarboties. Lai iegūtu bērna uzticēšanos, pakalpojumu sniedzējiem jāvelta laiks un jāizrāda, ka tiem rūp bērns kā personība. Iespējams, būs nepieciešams uzdot jautājumu atkal un atkal ilgākā laika posmā, nerīkojoties pārāk uzbāzīgi. Pakalpojumu sniedzējam var nākties būt neatlaidīgam un saglabāt neitrālu un līdzjūtīgu pieeju, ja bērns uzvedas naidīgi vai agresīvi. Bērna iesaistīšana sarunā par hobijiem vai sportu var darboties kā labs ievads. Svarīgi, lai pakalpojumu sniedzēji atturētos vainot bērnu vai padoties bērna uzvedības dēļ.

Pārlicības un uzticības veidošana prasa spēju atspoguļot informāciju veidā, ka bērnam ir saprotams, kā arī ievērot atklātību attiecībā uz visiem veicamajiem pasākumiem. Bailes, raizes, informācijas trūkums vai nepareiza informācija var likt bērnam izvairīties no atklātas sarunas ar pakalpojumu sniedzējiem. Lai to novērstu, pakalpojumu sniedzējiem vajadzētu informēt bērnu par to, kas viņi ir un kāda ir viņu loma, kādus pakalpojumus viņi var piedāvāt bērnam, kādus speciālistus viņi var piesaistīt, kādi ir attiecīgā procesa posmi un kādi ir iespējamie risinājumi. Informējot bērnu par to, pakalpojumu sniedzējs var lūgt bērnu atkārtot dzirdēto informāciju saviem vārdiem, lai pārlicinātos, ka bērns to ir sapratis.

3.2 PAKALPOJUMI BĒRNA LABĀKAJĀS INTERESĒS²

Bērna labākajām interesēm atbilstoši pakalpojumi nozīmē, ka bērns saņem rūpes, iejūtību, godīgumu un cieņu; tiek atzītas bērna individuālās vajadzības; bērns tiek aizsargāts un bērnam tiek dotas iespējas; kā arī bērnam tiek nodrošināta iespēja saņemt strukturētu audzināšanu, nodrošinot aprūpes nepārtrauktību. Bērna labākajām interesēm atbilstošu pakalpojumu sniegšana ļauj bērnam izbaudīt savas tiesības, kas paredzētas saskaņā ar ANO Bērnu tiesību konvenciju. Bērna labāko interešu aizsardzība nozīmē, ka pakalpojumu sniedzējiem jārikojas bez aizspriedumiem un jāpalīdz bērniem veidot pozitīvu paštēlu un veicināt pašcieņu. Vadoties pēc bērna labākajām interesēm, pakalpojumu sniedzēji iesaista bērnu, ģimeni un citus tuviniekus, kā arī speciālistus. Viņi ap bērnu veido aizsardzības un atbalsta tīklu. Viņi palīdz bērnam un ģimenei pakāpeniski attīstīt prasmes un izmantot resursus, lai pakalpojumu sniegšana vairs nebūtu nepieciešama. Sākot ar pirmo kontaktu ar bērnu, dienesti, vadoties pēc bērna labākajām interesēm, atbalsta bērna attīstību, uzsākot neatkarīgu pieaugušā dzīvi.

Bērna labāko interešu princips ļauj vadīties situācijās, kur bērnu intereses un vajadzības atrodas šķietamā pretrunā ar vecāku, valsts aģentūru vai pakalpojumu sniedzēju interesēm vai formālās procedūras prasībām. Ja vecāki nepiekrīt, ka bērns saņem pakalpojumus,

piemēram, pēc miesassoda pielietošanas, labāko interešu princips ļauj pakalpojumu sniedzējiem pieņemt lēmumu par to, kas vislabāk atbilst bērna interesēm. Pakalpojumu sniedzēji savā lēmumu pieņemšanas procesā vadās pēc labāko interešu noteikšanas procedūras.

3.3 DISKRIMINĀCIJAS IZSKAUŠANA³

Bērni un viņu vecāki var saskarties ar diskrimināciju vai diskriminēt citus dažādu iemeslu dēļ, piemēram, vecuma, dzimuma, valodas, reliģijas, nacionālās vai sociālās izcelsmes, ādas krāsas, vecāku darba vai ienākumu līmeņa, dzīvesvietas, invaliditātes vai seksuālās orientācijas dēļ. Bērni var iemācīties un izveidot aizspriedumus vai pieredzēt tos jau ļoti nelielā vecumā mājās vai skolā, dienas aprūpes iestādē, medijos vai novērojot citus.

Pakalpojumu sniedzēju pienākums ir identificēt un novērst aizspriedumus un stereotipus, kas noved pie atšķirīgas attieksmes. Bieži vien dažādu dienestu speciālisti paši var būt neobjektīvi un viņus var ietekmēt stereotipi un aizspriedumi, vai arī viņi var novērot citu speciālistu diskriminējošo attieksmi. Kritiska pašrefleksija, iejūtība un atklāts dialogs par aizspriedumiem, stereotipiem un diskrimināciju ir absolūti nepieciešams, lai panāktu iekļaujošu un nediskriminējošu pakalpojumu kultūru. Pakalpojumu sniedzēju pilnvaras var iedvesmot viņus rīkoties kā paraugiem bērniem un vecākiem, informējot viņus, ka visu veidu diskriminācija ir nepieņemama un aizliegta ar likumu, vienlaikus rādot labu piemēru, kā veicināt cilvēktiesību vērtības un cienīt cilvēku dažādību.

Diskriminācijas novēršana pakalpojumu sniegšanā nenozīmē vienu un to pašu pakalpojumu sniegšanu visiem vai vienādu izturēšanos pret visiem bērniem. Gluži pretēji, nediskriminējoša rīcība nozīmē, ka speciālistiem jāspēj ņemt vērā ģimeņu dažādību, katra ģimenes locekļa individuālās vajadzības un riskus un ņemt šos faktorus vērā, pieņemot lēmumus un rīkojoties. Pakalpojumu sniedzējiem vajadzētu runāt ar bērniem par dažādību, atstumtību un diskrimināciju. Pajautājot bērnam, vai viņš reizēm jūtas izstumts vai saņem negodīgu attieksmi, iespējams noskaidrot bērna viedokli. Šis jautājums būtu jāuzdod arī vecākiem.

Taču nevajadzētu sagaidīt, ka bērni un vecāki spēs identificēt visus izstumtības vai diskriminācijas gadījumus. Lai panāktu nediskriminējošu praksi, pakalpojumu sniedzējiem jāsaprot personas konkrētie iemesli un izstumšanas un diskriminācijas pamats, kā arī aktīvi jāmeklē to risinājumi, vienlaikus veicot pasākumus diskriminācijas novēršanai.

Pakalpojumu sniedzējiem var būt jāiegulda papildu pūles, lai nodrošinātu visiem bērniem vienlīdzīgas iespējas piekļūt nepieciešamajiem pakalpojumiem.

² UN Convention on the Rights of the Child, Article 3. See also: Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration. Council of Europe Recommendations on children's rights and social services friendly to children and families (Rec(2011)12).

³ UN Convention on the Rights of the Child, Article 2.

Tas varētu nozīmēt veltīt vairāk laika sarunai ar bērnu vai iedziļināties bērna un ģimenes situāciju. Tas varētu nozīmēt, ka ir nepieciešams papildu personāls, piemēram, tulki, kultūras starpnieki vai uzticama atbalsta persona bērnam. Tāpat var būt nepieciešami lielāki resursi, lai apmaksātu specializētus pakalpojumus bērnam vai vecākiem.

Atstumtības un diskriminācijas pieredze var būt biedējoša un radīt stresu bērnam vai vecākiem un var ierobežot viņu sadarbību ar pakalpojumu sniedzēju. Cilvēki, kuri izjūt diskrimināciju, bieži vien cīnās ar fiziskās un garīgās veselības problēmām, tostarp depresiju, zemu pašvērtējumu un ar stresu saistītiem simptomiem. Tā kā miesassoda lietošana bieži vien ir saistīta ar augstu stresa līmeni, ko izjūt vecāki, kuri jūtas pārslogoti un kuriem nav pieejams atbalsts, sociāli ekonomiskās atstumtības un diskriminācijas aspekti var ietekmēt situācijas, kurās vecāki izmanto miesassodu. Šo faktoru noteikšana ir būtiski nepieciešama, lai sniegtu atbalstu vecākiem un bērniem, lai viņi pakāpeniski varētu kļūt neatkarīgi no pakalpojumu saņemšanas un izveidot pozitīvas, nevardarbīgas attiecības. Diskriminācijas novēršana paredz, ka pakalpojumu sniedzējiem ir jābūt gataviem identificēt miesassodu lietošanas pazīmes vai riskus negaidītās vietās un kontekstos, un izvērtēt un risināt visus gadījumus atbilstoši vienotiem kvalitātes standartiem.

3.4 BĒRNA TIESĪBU UZ DZĪVĪBU, IZDZĪVOŠANU

UN ATTĪSTĪBU AIZSTĀVĪBA⁴

Speciālisti, kuri strādā ar bērniem un vecākiem, pieņem lēmumus, kas tieši vai netieši var ietekmēt bērna dzīvi, izdzīvošanu un attīstību. Dažos gadījumos miesassoda lietošana mājās vai iestādēs apdraud bērna izdzīvošanu, atstāj ilgstošas sekas uz bērna fizisko un garīgo veselību un var izraisīt bērna nāvi. Visas vardarbības formas, neatkarīgi no smaguma pakāpes, atstāj negatīvu ietekmi uz bērna attīstību.

Saskaņā ar valstu tiesību aktiem un ANO Bērnu tiesību konvenciju, pakalpojumu sniedzējiem ir pienākums identificēt riskus, kas apdraud bērna dzīvību, izdzīvošanu un attīstību, un veikt nepieciešamās darbības. Novēroties no kritiskas situācijas, neuzdodot jautājumus, lai uzzinātu vairāk par iespējamām vardarbības pazīmēm un nepareizu vai nepamatotu lēmumu pieņemšana var nozīmēt, ka bērns tiek atstāts augsta riska situācijā, kas potenciāli var apdraudēt dzīvību.

Labāko interešu noteikšanas rīki palīdz sociālajiem darbiniekiem novērtēt bērna dzīvību un attīstību apdraudošos riskus un pieņemt informētus lēmumus, lai aizsargātu bērnu. Veselības aprūpes speciālisti izmanto klīniskās aptaujas, piemēram, (Mazu) Bērnu

traumas aptauju, lai identificētu vardarbības radītas traumas. Noteikumi par obligātu ziņošanu par riskiem bērna dzīvībai, veselībai un attīstībai ir svarīgi, lai veicinātu bērna nosūtīšanu pie attiecīgajiem speciālistiem, kuri atbilst par riska novērtējuma veikšanu.

3.5 PROFILAKSE UN KORIGĒŠANA

Pētījumi liecina, ka saskare ar vardarbību, tostarp miesassodu pielietošanu, ir bīstama bērnam brīdī, kad tā notiek, kā arī vidējā un ilgākā termiņā. Identificējot un palīdzot bērnam, kurš ticis pakļauts miesassodam, pakalpojumu sniedzēji var novērst vai samazināt tā kaitīgo ietekmi uz bērnu.

Pierādījumi liecina, ka miesassodu lietošana kaitīgi ietekmē bērna veselību, labklājību un attīstību, piemēram, izraisa aizkavētu kognitīvo attīstību, tostarp attiecībā uz runu un komunikācijas prasmēm. Stress un vardarbība kavē bērna neiroloģisko attīstību. Vardarbība var kaitēt bērna garīgajai veselībai un tā izraisa dažādas uzvedības problēmas, kas var novest pie atkarībām, antisociālas uzvedības un izraisīt pēctraumatiskā stresa simptomus.⁵ Pierādījumi liecina, ka miesassodu lietošanai nav nekādas labvēlīgas ietekmes uz bērnu un vecāku-bērna attiecībām. Pat viegli miesassodi samazina vecāku-bērna attiecību kvalitāti.⁶

Miesassodu vai citu vardarbības formu ietekme ir izteiktāka, ja bērns piedzīvo vardarbību vecāku starpā vai vardarbību pret brāļiem un māsām. Vecāku vai ģimenes vardarbības gadījumā pakalpojumu sniedzējiem ir jāstrādā ar visu ģimeni un jāaplūko katra bērna individuālā situācija, pat ja nav pierādījumu, ka bērns ir tiešā veidā cietis no vardarbības.

Bērni, kuri ir cietuši no vardarbības un ir to pieredzējuši kā liecinieki, var izjust pēctraumatiskā stresa traucējumus, kas liek bērniem spēcīgāk izjust negatīvo ietekmi un simptomus. Bērni, kuri ir saskārušies ar vardarbību šādā divkāršā veidā, ir ļaunāki riskam saskarties ar vardarbību ārpus ģimenes, piemēram, skolā. Pētījumi liecina, ka vardarbība veicina agresiju.

Cietušie un vardarbības liecinieki, kuri nesaņem palīdzību, lai izkļūtu no vardarbīgās vides, biežāk paši attīsta vardarbīgu uzvedību.⁷ Daudzi vecāki, kuriem ir vardarbīgas uzvedības problēmas, paši bērniībā ir bijuši sociālo dienestu klienti. Ņemot vērā šos pierādījumus, pakalpojumi jāplāno un jāsniedz, ņemot vērā nepieciešamību apturēt vardarbības nodošanu starp paaudzēm. Dažāda veida Pret-agresijas treniņi, kā arī Ģimenes grupu konferences ir paredzētas bērniem, kuri ir miesassodu upuri un kuri paši ir

4 UN Convention on the Rights of the Child, Article 6.

5 Janson, Staffan, The Swedish Experience – Cooperation between the society and the individual, National Consultation Sweden, 8 May 2017. Almquist, Kjerstin, Swedish Research on Children Exposed to Parental Intimate Partner Violence and Interventions, National Consultation Sweden, 8 May 2017.

6 Janson, Staffan, The Swedish Experience – Cooperation between the society and the individual, National Consultation Sweden, 8 May 2017. Gershoff, Elizabeth Thompson, Corporal Punishment by Parents and Associated Child Behaviors and Experiences: A meta-analytic and theoretical review, Columbia University, Psychological Bulletin, Vol. 128, No. 4, pp. 539–579.

7 Hultmann, Ole, Children Exposed to Intimate Partner Violence and/or Abused – Findings from Swedish research projects in child psychiatry and child protection work, University of Gothenburg, National Consultation Sweden, 8 May 2017. Almquist, Kjerstin, Swedish Research on Children Exposed to Parental Intimate Partner Violence and Interventions, National Consultation Sweden, 8 May 2017.

attīstījuši vardarbīgu uzvedību, un tās palīdz viņiem pārtraukt vardarbības apburto loku. Īpašas preventīvas programmas mātēm ir veiksmīgi pārtraukušas vardarbības starppaudžu nodošanu no mātes bērnam. Pat ja atbalsts tiek sniegts vēlu, kad bērns jau ilgstoši ticis pakļauts miesassodiem, ir svarīgi, lai pakalpojumu sniedzēji sadarbotos ar cietušo bērnu un ģimeni. Kad bērns tiek oficiāli atzīts par vardarbības upuri, tas var palīdzēt bērnam saprast, ka notikušais ir bijis nepareizs un nelikumīgs, un ka pakalpojumu sniedzēji vēlas atbalstīt bērnu atlabšanas un rehabilitācijas procesā. Sekundārie un terciārie preventīvie pasākumi var mainīt situācijas uz labo pusi, palīdzot cietušajiem bērniem, vienlaikus iesaistot visu ģimeni un novēršot atkārtotus pārkāpumus.

3.6 DROŠĪBAS TĪKLA RADĪŠANA BĒRNAM

Uz bērna vajadzībām vērsti pakalpojumi darbojas drošības pasākumu tīklā, lai nodrošinātu, ka pakalpojumi un procedūras atbilst bērna vajadzībām, ņemt vērā bērna uzskatus un padara bērna labākās intereses par primāro apsvērumu. Uz bērna vajadzībām vērsti pakalpojumi apkopo dažādu profesionālo disciplīnu perspektīvas, zināšanas un pieredzi ar bērna pieredzi nolūkā izprast un risināt bērna situāciju visaptverošā veidā.

Bērna atrašanās saņemto pakalpojumu centrā nozīmē, ka nepieciešamas atbilstošas darba metodes un domāšanas veidi. Uz bērna vajadzībām vērsta pieejas un pakalpojumu sniedzēji nekoncentrējas tikai uz savu mijiedarbību ar bērnu. Tie sadarbojas un koordinē savu darbību ar citu aģentūru un dienestu darbību, vienlaikus pārvaldot citu bērna dzīvē nozīmīgu personu, piemēram, bērna vecāku iesaisti atbilstoši bērna labākajām interesēm.

Uz bērna vajadzībām vērsti pakalpojumi izvairās no atkārtotas bērna iztaujāšanas, nopratināšanas vai intervēšanas. Tie nodrošina bērnam draudzīgu vidi, ņemot vērā bērna vajadzības attiecībā uz dažādu pasākumu īstenošanas laiku un secību, vienmēr ņemot vērā bērna drošību un labklājību. Uz bērna vajadzībām vērstu pakalpojumu ietvaros bērns tiek uzskatīts par kompetentu pakalpojuma lietotāju un lēmumu pieņemšanā un procesos aktīvi iesaistītu dalībnieku. Ģimenes grupas konferences, Vairākdienestu riska novērtējumi un Barnahus (Bērnu nams) ir uz bērna vajadzībām vērsti pakalpojumu sniegšanas modeļi, kas atbalsta no miesassodiem cietušus bērnus vai riskam pakļautus bērnus.

3.7 KONFIDENCIALITĀTE, PRIVĀTUMS UN DATU AIZSARDZĪBA⁸

Bērnu un vecāku, kuri saņem pakalpojumus, personas datus un privātumu aizsargā valsts tiesību akti, kā arī Eiropas un starptautiskie tiesību akti un standarti. Pakalpojumu sniegšana bērniem un ģimenēm notiek saskaņā ar tiesību aktu prasībām un standartiem, un darbiniekiem ir jābūt gataviem piemērot tos savā ikdienas darbā. Nevardarbīgas bērnības programmas ietvaros bērni ir informējuši, ka viņiem ir grūti būt pārliecinātiem, ka pieaugušie, ar kuriem viņi sarunājas, paturēs sniegto informāciju konfidencialu. Konfidencialitātes pārkāpumi vājina pakalpojumu sniedzēju un bērnu sadarbību un grauj uzticību.

Valsts likumi paredz gadījumus, kuros ziņošanas pienākums ņem virsroku pār konfidencialitātes noteikumiem. Runājot ar bērniem un vecākiem, pakalpojumu sniedzējiem ir skaidri un atklāti jāpaskaidro šie noteikumi un jāpārliecinās, ka bērns saprot, kādēļ šādi noteikumi pastāv un kā tiek tiek piemēroti bērna labākajās interesēs. Pakalpojumu sniedzējiem bieži ir nepieciešams nodot bērna vai ģimenes locekļa personas datus citām aģentūrām vai dienestiem. Datu aizsardzības likumi reglamentē to, kad tas ir atļauts. Daudzdisciplīnu un starpaģentūru sadarbības modeļi paredz īpašus nolīgumus par datu koplietošanu, kas veicina informācijas apmaiņu un dažādu speciālistu sadarbību atbilstoši bērna labākajām interesēm.

Pakalpojumu lietotāju privātums ir jo īpaši jāaizsargā, lai novērstu neētisku mediju ziņošanu par cietušajiem bērniem vai vardarbībā vainīgajām personām. Pakalpojumu sniedzējiem ir aizliegts dalīties ar bērna attēliem vai personas datiem ar medijiem. Informācija ir jāuzskata par konfidencialu, ja tā var atklāt vai netieši ļauj noskaidrot bērna vai ģimenes personību.

3.8 ATBILSTĪBA BĒRNĪBAS

UN AUDZINĀŠANAS DINAMIKAI

Bērnības un audzināšanas jēdzieni vienmēr ir mainījušies un turpina attīstīties. Kopš ANO Bērnu tiesību konvencijas stāšanās spēkā bērnu loma sabiedrībā un bērnu audzināšana ir ievērojami mainījusies. Mūsdienās vairs netiek sagaidīts, ka bērni pakļausies pieaugušajiem, bet gan viņi tiek mācīti domāt un iesaistīties jautājumos, kas attiecas uz viņiem, un rīkoties kā atbildīgiem ģimenes un kopienas locekļiem. Pieaugušie mudina bērnus izveidot viedokli, uzņemties atbildību par savu rīcību un novērtēt, kas viņiem varētu nākt par labu. Bērni pieprasa vecāku, skolotāju un pakalpojumu sniedzēju cieņu un sūdzas, ja uzskata, ka viņu viedokļi un intereses netiek ņemtas vērā.

Ņemot vērā šīs norises, pieaugušajiem nepieciešams pārdefinēt savu lomu attiecībās ar bērniem. Vecāku un bērnu attiecības vairs nekoncentrējas uz aizsardzību, bet arī komunikāciju, abpusēju cieņu, centieniem izprast bērna un vecāka perspektīvas un domāšanu. Šīs izmaiņas ietekmē speciālistu, kuri strādā ar bērniem un vecākiem, lomu. Bērnu aprūpes darbinieki, sociālie darbinieki, speciālisti, kuri strādā bērnu aizsardzības un jaunatnes organizācijās, sporta klubu treneri, medicīnas speciālisti un tiesībaizsardzības iestāžu amatpersonas izjūt šīs pārmaiņas savā darbā. Viņiem ir atbilstoši jāpielāgo savas prasmes un darba metodes.

Dažas no metodēm, ko pakalpojumu sniedzēji ir izmantojuši pagātnē, vairs netiek uzskatītas par atbilstošām mērķu sasniegšanai un dažas no tām ir aizliegtas ar likumu atbilstoši miesassodu aizliegumam. Attiecīgi ir attīstījušies arī pakalpojumu instrumenti un metodes. Šobrīd tie arvien vairāk izturas pret bērniem un vecākiem kā pret partneriem un iedrošina aktīvu iesaistīšanos. Pakalpojumu sniedzēji arvien biežāk uzņemas koordinātoru lomu, apmācot un palīdzot ģimenēm uzņemties atbildību par savu problēmu risināšanu.

04

atbalsts bērniem kā kompetentiem pakalpojuma lietotājiem un bērnu iesaiste

Konsultācijas ar bērniem pakalpojumu izstrādē, plānošanā un pārskatīšanā sniedz priekšrocības bērniem, ģimenēm un speciālistiem. Pastāv dažādi instrumenti un metodes, kas palīdz pakalpojumu sniedzējiem aktīvi iesaistīt bērnus. Bērnam piemērota komunikācija un uz pierādījumiem balstīti interviju protokoli ir noderīgi visās situācijās, kur pakalpojumu sniedzēji sazinās ar bērniem. Bērniem draudzīgi materiāli un interaktīvas mācību programmas var veicināt sarunas par miesassodiem un mācīt bērniem paš aizsardzības prasmes.

Bērni var būt kompetenti pakalpojumu lietotāji jau no agrīna vecuma, ja viņi saņem pienācīgu atbalstu, lai iesaistītos atbilstoši savām spējām. Nevardarbīgas bērniības programmas ietvaros veikto konsultāciju laikā tika apkopoti bērnu viedokļi un ieteikumi par to, kā padarīt pakalpojumus viņiem nozīmīgākus un kā labāk aizsargāt viņus no miesassodu pielietošanas.⁹ Konsultācijās tika konstatēts, ka:

- Daudzi bērni raizējas par to, kā pakalpojumu sniedzēji reaģēs, ja bērni atklās, ka mājās saskaras ar miesassodiem. Viņi raizējas par sekām, kas radīsies ģimenei, un kā tas varētu ietekmēt viņu attiecības ar vecākiem.
- Bērni baidās, ka tiks ievietoti bērnu namā, ja runās ar pakalpojumu sniedzējiem par miesassodu lietošanu mājās.
- Daži bērni jūt kaunu, ja ir kļuvuši par vardarbības upuriem, tostarp tikuši pakļauti miesassodiem, un daži uzskata, ka palīdzības lūgšana ir vājuma pazīme.
- Bērni mēdz kaunēties no saviem vecākiem, ja tie ir izmantojuši miesassodu, jo tas varētu radīt "sliktu iespaidu" par viņiem kā bērniem un pieaugušajiem un vecākiem, par kādiem viņi kļūs paši.
- Bērni uzskata, ka zina pārāk maz par sociālo darbinieku un psihologu lomu un uzdevumiem. Viņi nav droši, ko var sagaidīt no speciālistiem un kā speciālisti var viņiem palīdzēt. Sociālā darbinieka loma ir cieši saistīta ar negatīviem aspektiem un bērni nav informēti par darbinieku atbalsta un preventīvajām funkcijām.
- Daudzi bērni norāda, ka jutās vilušies pēc sarunas ar skolotājiem, sociālajiem darbiniekiem vai skolas psihologiem, jo jūta, ka pieaugušie tenko un dalās ar konfidenciālu informāciju ar citiem, vienlaikus darot ļoti maz, lai palīdzētu bērnam.

⁹ Törneman, Janna, Listening to Children and Their Recommendations, Children's Ombudsman's Office, National Consultation Sweden, 8 May 2017. Aula, Maria Kaisa, The Child's Right to an Upbringing, Family centre as a promoter of a rearing culture which respects the child, In: Nordic Council of Ministers, Family Centre in the Nordic Countries, A meeting point for children and families, 2012, pp. 56-61, p. 59. See also: Non-Violent Childhoods Project, National Consultation in Estonia, 15-17 November 2017. Non-Violent Childhoods Project, National Consultation in Finland, 19-20 June 2017.

- Daudzi bērni jūta, ka pakalpojumu sniedzēji izskatījās ļoti aizņēmti un pārslogoti, tāpēc labāk izvēlējās zvanīt uz palīdzības tālruni, lai runātu ar kādu, kurš velta laiku, lai uzklāstītu bērnus.

Bērni dalījās ar nozīmīgām idejām par to, kā stiprināt esošos pakalpojumus:

- Bērni vēlējās iegūt vairāk informācijas par savām tiesībām, kādas situācijas ir uzskatāmas par “normālām”, kādi pakalpojumi ir viņiem pieejami un kam viņi var zvanīt, lai saņemtu palīdzību.
- Bērni norādīja, ka pakalpojumu sniedzējiem vajadzētu sniegt šādu informāciju, veltīt laiku, lai aprunātos un uzklāstītu bērnu, uzdot jautājumus, atbalstīt un izrādīt līdzjūtību, kā arī iedomāties sevi bērna situācijā.
- Skolā bērniem patiktu, ja sociālie darbinieki, skolas medmāsa un psihologi darbotos aktīvāk un regulāri uzrunātu skolēnus, pajautājot, kā viņiem klājas un vai viss ir kārtībā.
- Tāpat viņi uzskatīja, ka ir pieļaujams, ka pakalpojumu sniedzēji viņiem uzdot konkrētus jautājumus par vardarbības pieredzi un ka tas varētu padarīt sarunu par šo tēmu vienkāršāku.
- Bērni vēlējās būt iesaistīti ar viņiem saistītu lēmumu pieņemšanā.

Bērnu viedokļi rada jautājumus par pastāvošo pakalpojumu kultūru. Lai gan ar bērnu var strādāt vairāki speciālisti, nav nekādu garantiju, ka viņi spēs patiešām uzklāstīt bērnu un sniegt palīdzību. Piemēram, Zviedrijā bērni uzskatīja, ka tas, vai grūtībās nonācis bērns sastopas ar sociālo darbinieku, tiesnesi vai citu speciālistu, kuram patiešām interesē bērna uzskati, kurš uzklāsa bērnus un saprot bērna teikto, ir atkarīgs no veiksmes.¹⁰

4.1 BĒRNAM PIEMĒROTA KOMUNIKĀCIJA UN DISKUSIJAS¹¹

Sociālo un veselības aprūpes pakalpojumu, tiesībsardzības un tieslietu jomā uz pierādījumiem balstītas interviju metodes veicina komunikāciju ar bērniem, tostarp formālas intervijas ar cietušajiem bērniem un vardarbības upuriem. Šie rīki veicina komunikāciju pat par jutīgiem tematiem. Uz pierādījumiem balstīti interviju protokoli tiek izmantoti, lai iegūtu uzticamu informāciju no bērniem, un tiem piemīt augsta pierādījumu vērtība krimināllietu izmeklēšanā un tiesvedībā.¹² Uz pierādījumiem balstītu protokolu principi atbilst visiem kontekstiem, kur pakalpojumu sniedzēji sazinās ar bērniem, tostarp, veicot gadījumu novērtējumu, nosakot labākās intereses un veicot institucionālas pārbaudes.

Bērniem piemērotas intervēšanas pamatā ir skaidra struktūra un noteikumi:

- Intervētājam ir starpnieka loma un viņš dod bērnam laiku, nodrošina atbalstošus apstākļus un draudzīgu vidi, kurā norit saruna.
- Veicot intervijas ar bērniem, jāņem vērā bērna vajadzības, piemēram, intervētāja dzimums, atbilstošs intervijas norises laiks un ilgums, kā arī bērna atbalsta personas klātbūtne, kur tas ir nepieciešams.
- Intervijai jānotiek klusā un ērtā telpā, kur ir pēc iespējams mazāk traucēkļu.
- Profesionāli intervētāji izvairās sēdēt pretī bērnam aiz galda, tā vietā izvēloties ērtus krēslus, kas novietoti iesīpi viens pret otru.
- Intervētājam vajadzētu izskatīties neitrāli, uzvesties profesionāli un izturēties pret bērnu ar iejūtību.
- Ja tiek iesaistīts tulks, tulkam vajadzētu sēdēt blakus intervētājam un saglabāt neitrālu lomu.

Intervijas ar bērniem tiek strukturētas trīs posmos - ievads, brīvais stāstījums un noslēgums:

1. Ievada posmā ir svarīgi veidot saikni, lai izveidotu uzticamu sadarbību ar bērnu un panāktu pozitīvu atmosfēru, ko raksturo savstarpēja uzmanība. Pozitīvas attiecības ir izveidotas, kad bērns veido acu kontaktu ar intervētāju, bērns jūtas mierīgs un uzskata intervētāju par uzticamu.¹³
2. Stāstījuma posmā intervētājs uzdod jautājumus par galveno tematu un ļauj bērnam brīvi izteikties. Šajā posmā intervētājs uzdod atvērtus un neuzvedinošus jautājumus, lai virzītu bērna stāstījumu, pakāpeniski uzdodot arvien konkrētākus jautājumus, bērnam runājot. Atvērti un neuzvedinoši jautājumi ir, piemēram, “pastāsti man, kas notika?”, “kur tas notika?” vai “kurš tev to nodarīja?”. Izmantojot atvērtus un neuzvedinošus jautājumus, intervētājs neietekmēs bērna atbildes. Jāizvairās no slēgtiem un uzvedinošiem jautājumiem, piemēram, “vai tavš tēvs tev iesita?” un “vai tas notika mājās?”. Atbildes uz šādiem jautājumiem tiek uzskatītas par nepietiekami uzticamām un tās nav izmantojamas kā pierādījumi tiesas vai administratīvā procesā.
3. Noslēguma posmā intervētājs pabeidz interviju, apkopojot bērna sacīto, izmantojot bērna vārdus. Intervētājs atgriežas pie neitrālas tēmas, piemēram, runājot par hobiju, ko bērns minējis ievada posmā. Intervētājs atbild uz visiem bērna jautājumiem vai bažām un pasakās bērnam par līdzdalību. Visās intervijās par jutīgām tēmām, piemēram, miesassodiem vai citiem vardarbības veidiem, intervētājam vajadzētu ar bērnu apspriest drošības plānu, lai bērns zinātu, pie kā vērsties, ja viņu kaut kas nomāc, un kur meklēt palīdzību.

¹⁰ Törneman, Janna, Listening to Children and Their Recommendations, Children's Ombudsman's Office, National Consultation Sweden, 8 May 2017.

¹¹ Council of the Baltic Sea States, AudTrain – System Based Audit of Child Welfare, The AudTrain Programme, <http://www.childrenatrisk.eu/audtrain/>

¹² NICHD Protocol, International Evidence-Based Investigative Interviewing of Children, <http://nichdprotocol.com/>

¹³ See for instance: Tickle-Degnan, L., Rosenthal, R., The Nature of Rapport and Its Nonverbal Correlates, Psychological Inquiry, Vol. 1(4) 1990, pp. 285-293. Collins, R., Lincoln, R.A., Frank, The Effect of Rapport in Forensic Interviewing, Psychiatry Psychology and Law, Vol. 9(1), 2002.

4.2 UNIVERSĀLI SKRĪNINGA PAKALPOJUMI

MIESASSODU IDENTIFICĒŠANAI,

UZDODOT SPECIFISKUS JAUTĀJUMUS

Universālu skrīninga pakalpojumu ietvaros pakalpojumu sniedzēji tradicionāli izmanto atvērtus jautājumus, lai neietekmētu personas atbildes. Pētījumi liecina, ka pakalpojumu sniedzējiem ir labākas iespējas identificēt vardarbības incidentus, tostarp miesassodu pielietošanas gadījumus, uzdodot konkrētus jautājumus.

Plaša mēroga pakalpojumu lietotāju pētījums liecina, ka sociālo un veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējiem vajadzētu uzdot bērniem, kā arī mātēm un tēviem, specifiskus jautājumus par vardarbības pieredzi. Uzdodot specifiskus jautājumus, sociālo un veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēji ļauj bērnam vai vecākam vieglāk runāt par vardarbību. Tas ļauj iegūt precīzāku informāciju par bērna vai vecāku situāciju, tostarp specifiskiem riskiem, kas saistīti ar miesassodiem, partnera vardarbību vai citām vardarbības formām, un atbalsta vajadzībām.¹⁴

Specifiskus jautājumus iespējams uzdot visu bērniem un vecākiem sniegto pakalpojumu veidu ietvaros, tostarp, veicot universālo skrīningu dzemdību klīnikās un ģimenes centros, bērnu veselības aprūpē, izvērtējot bērna gatavību apmeklēt skolu un skolas medmāsām veicot kārtējās veselības pārbaudes.¹⁵ Piemēram, būtisks jautājums, ko vajadzētu uzdot mātēm dzemdību klīnikās un ģimenes centros ir, vai viņa pašreizējās vai iepriekšējās attiecībās ir piedzīvojusi vardarbību un vai tas turpina ietekmēt viņas labklājību. Universālo skrīninga pakalpojumu ietvaros šos jautājumus vajadzētu uzdot arī tēviem. Apstiprinošas atbildes gadījumā, jāuzdod papildu jautājumi un jāpiemēro papildu pakalpojumi, kur tas nepieciešams.

4.3 GADĪJUMA NOVĒRTĒJUMS ĻAUJ SECINĀT,

KA BĒRNS IR PIEDZĪVOJIS VARDARBĪBU

Konkrēta gadījuma novērtēšanas laikā pakalpojumu sniedzēji var identificēt smagus simptomus, ko nevar izskaidrot ar salīdzinoši vieglu miesassoda veidu, par kādu ziņojis bērns, piemēram, pļauku. Ja pastāv šaubas par bērna ziņojuma un bērna simptomu atbilstību, bērns šobrīd vai iepriekš var būt saskāries ar citu vardarbības pieredzi, par ko pakalpojuma sniedzējs nav informēts. Bērni, kuri tiek pakļauti miesassodiem, bieži vien saskaras arī ar cita veida vardarbību, piemēram, ģirgāšanos skolā vai vecāku savstarpēju vardarbību mājās. Bērna veselība ievērojami pasliktinās, ja bērns piedzīvo vai saskaras ar dažādām vardarbības formām.¹⁶

Izvērtējot bērnu miesassoda gadījumus, nevajadzētu apstāties pie pēdējās bērna saskares ar vardarbību. Intervijas ar bērnu un citu informācijas apkopošanas pasākumu mērķim vajadzētu būt atklāt jebkādas vairākkārtējas vai atkārtotas vardarbības gadījumus. Ir ļoti svarīgi saprast, vai bērns ir iepriekš piedzīvojis vardarbību, lai pakalpojumu sniedzējs varētu plānot bērnam nepieciešamos pakalpojumus un novērst dažādus faktorus, kas izraisa bērna neaizsargātību, tostarp tādas, kas varētu būt radušies pirms vairākiem mēnešiem vai gadiem.

4.4 KONSULTĀCIJAS AR BĒRNIEM

Pētījumi par bērniem ir ļoti vērtīgi, lai iegūtu informāciju pakalpojumu izstrādei un novērtētu to kvalitāti, ietekmi un sasniegto auditoriju. Taču pakalpojumu sniedzēji reti tiek apmācīti veikt pētījumus par bērniem, tādēļ ir noderīgi sniegt tiem rīkus un metodes, ko viņi varētu izmantot.

PIEMĒRS

Zviedrijas Bērnu tiesībsargs strādā ar metodi ar nosaukumu "Young Speakers", lai konsultētos ar bērniem par miesassodiem un citām tēmām. Sīkāka informācija par "Young Speakers" metodi pieejama tiešsaistē.¹⁷ Galvenais mērķis ir rosināt valsts aģentūras un pakalpojumu sniedzējus konsultēties ar bērniem vai intervēt viņus drošā un ētiskā veidā, un ņemt vērā bērnu viedokli lēmumu pieņemšanas procesos. Metode ir izstrādāta amatpersonām un pakalpojumu sniedzējiem pašvaldībās, kur gandrīz visi vietējie lēmumi un pasākumi ietekmē bērnu dzīves.

Metodes pamatā ir izpratne, ka bērni savas situācijas eksperti. To veido seši soļi:

- Sagatavošanās
- Kontakta ar bērniem izveidošana un bērnu sagatavošana līdzdalībai
- Konsultācija vai intervija
- Rezultātu analīze
- Atbalsts bērniem, kad viņi paziņo savus uzskatus un ieteikumus, tiekoties ar lēmumu pieņēmējiem
- Konsultāciju ar bērniem rezultātu apspiešana ar attiecīgajām auditorijām, tostarp citiem bērniem

Rokasgrāmata piedāvā dažādas metodes un rīkus, kas ļauj bērniem izteikt sevi, piemēram, ar teātra, mākslas, glezniecības, īsfilmu vai digitālo stāstu veidošanas palīdzību. Ētikas standarti paredz, ka bērni un viņu vecāki vai aizbildņi sniedz informāciju piekrišanu dalībai konsultācijās un viņiem jānodrošina kāds, ar ko aprunāties, ja piedaloties konsultācijā vai pēc tās

14 Hultmann, Ole, Children Exposed to Intimate Partner Violence and/or Abused, Findings from Swedish research projects in child psychiatry and child protection work, University of Gothenburg, National Consultation Sweden, 8 May 2017. Anders Broberg, Ulf Axberg, Åsa Cater, Maria Eriksson, Ole Hultmann & Clara Iversen, iRISK – Utveckling av bedömningsinstrument och stödsatser för våldsutsatta barn [Development of assessment tools and support measures for vulnerable children].

15 Non-Violent Childhoods Project, National Consultation in Sweden, 8-10 May 2017.

16 Hultmann, Ole, Children Exposed to Intimate Partner Violence and/or Abused, Findings from Swedish research projects in child psychiatry and child protection work, University of Gothenburg, National Consultation Sweden, 8 May 2017. Svedin, Carl Göran, Evaluating Research: What do we know and what are the gaps in research on violence against children, Barnafriid, National Consultation Sweden, 8 May 2017.

17 Sweden: Ombudsman for Children, <https://www.barnombudsmannen.se/unga-direkt/>; <https://www.barnombudsmannen.se/young-speakers/om-unga-direkt/> The method was originally developed by the Change Factory in Norway, see: Dønnestad, Eva and Marit Sanner, Håndbok for forandrerne – om verdighet i møte med de som vokser opp og de som vil vokse [Guide for Change Makers – On dignity in meetings with those who are growing up and those who want to grow], Forandringsfabrikken Forlag, 2006, ISBN 82-997 405-0-9.

Zviedrijas Noziegumos cietušo kompensāciju un atbalsta iestādes izdotā ilustrētā grāmata "Liten" (Mazais) nesatur skaidras norādes uz vardarbību, taču nepārprotami liecina, ka mājās kaut kas nav kārtībā. Grāmatā aplūkotas stratēģijas, ko "Mazais" var izmantot sarežģītās situācijās, piemēram, novērst uzmanību, lai aizbēgtu, un meklēt palīdzību pie uzticamas personas ārpus ģimenes. Grāmata informē bērnus, ka ir pieaugušie, kuri var palīdzēt.²¹ Lai gan šī pieeja ir piemērota jaunākiem bērniem, pusaudži dod priekšroku filmām un stāstiem, kas skaidri ataino miesassodus, ja vien stāsts tiek stāstīts no bērna perspektīvas un izturoties pret bērnu ar cieņu.²²

4.5. BĒRNA PAŠAIZSARDZĪBAS IEMAŅU UZLABOŠANA

Bērniem piemīt liels potenciāls apgūt drošības prasmes pat ļoti agrā vecumā. Drošības iemaņas palīdz viņiem atpazīt riskantus piedāvājumus un bīstamas situācijas, kā arī pieņemt drošus lēmumus. Šīs prasmes var ļaut bērniem kļūt aktīvākiem un kompetentākiem pakalpojumu lietotājiem. Drošības prasmju apmācības programmas parasti piedāvā sociālie darbinieki, bērnu aizsardzības speciālisti vai policisti. Programmas var tikt īstenotas skolās, vasaras nometnēs vai brīvā laika aktivitāšu ietvaros, izmantojot spēles vai interaktīvas tīmekļa vietnes.

Labs programmas formāts ļauj bērniem mācīties par riskiem un apgūt drošības stratēģijas rotaļīgā un interaktīvā veidā. Bērni mācās par drošību attiecībā ar vienaudžiem un pieaugušajiem, kopienas locekļiem un svešiniekiem. Drošības iemaņu programmas ļauj bērniem iemācīties, ka viņiem ir tiesības justies droši, justies pašpārliecināti un būt novērtētam kā indivīdam. Bērni mācās uzticēties saviem instinktiem, veidojot attiecības ar citiem. Viņi mācās, kas attiecībā ir būtiski. Bērni domā par labiem un sliktiem noslēpumiem un kā rīkoties ar tiem. Šādas programmas ir īpaši efektīvas, kad tās sniedz atbalstu arī vecākiem, aprūpes personālam un skolotājiem, iesaistot bērnus sarunās par miesassodiem un citām vardarbības formām, lai mācītu bērniem drošības noteikumus un nostiprinātu aprūpētāja lomu.

PIEMĒRI

Drošības programma maziem bērniem "Džimba" Igaunijā ir guvusi pozitīvas atsauksmes, jo tā ir visaptveroša un efektīvi dod iespējams bērniem, vecākiem un skolotājiem²³. Vienā no programmas sesijām bērni apspriež dažādus scenārijus. Treneris rāda bērniem attēlu, kurā redzams pieaugušais, kurš gatavojas iepērt bērnu. Bērni tiek aicināti aprakstīt attēlā redzamo situāciju, kas tajā varētu notikt un kas varētu būt attēlā redzamās personas. Treneris jautā bērniem, vai ir cilvēki, kuriem varētu būt atļauts tā rīkoties pret bērnu. Daudzi bērni sesijas laikā atzina, ka viņi uzskata, ka viņu vecākiem vai skolotājiem ir atļauts iepērt viņus.

Dalība programmā ļauj bērniem identificēt miesassodu skolā un mājās kā nepieņemamu, runāt par to un meklēt palīdzību no uzticības personām. Viņi iemācās, ka miesassods ietver fizisku un emocionālu vardarbību, kā arī cietsirdīgu un pazemojošu attieksmi. Programmas novērtējumi apstiprināja tās pozitīvo ietekmi uz bērnu mācīšanos un palielinātu izpratni. Vecāki atzina, ka viņu bērniem trūka informācijas par drošību un attiecīgo prasmju pirms dalības programmā. Viņi novērtēja, ka programma iedrošina bērnus un vecākus atklāti runāt par briesmām, vardarbības riskiem un drošību, un vecāki varēja kritiski pārdomāt savu audzināšanas stilu.

Glābiet bērnus izstrādātā Dzīvesspēka programma māca bērniem dzīves prasmes, kas ļauj novērst vardarbību un stāties pretī dzīves grūtībām. Programma ietver strukturētu mācību procesu zēniem un meitenēm dažādās vecuma grupās. Tā ļauj bērniem justies pašpārliecinātākiem un pieņemt drošus lēmumus un izdarīt drošas izvēles.

Programma palīdz bērniem izveidot tādas dzīvē nepieciešamas prasmes kā komunikācija, paš aizsardzība un vardarbības novēršanas un nevardarbīgas konfliktu risināšanas prasmes. Dalībnieki tiek aicināti kļūt par paraugu citiem bērniem. Viņi iemācās runāt par savām jūtām un to, kur atrast palīdzību, kad tā ir nepieciešama. Mācības ļauj bērniem kļūt aktīvākiem un atbildīgākiem ģimenes, vienaudžu tīkla un kopienas locekļiem. Dzīvesspēka programma ne tikai stiprina individuālās aizsardzības spējas, bet arī iesaista bērna sociālo tīklu. Vecāki un aprūpētāji piedalās semināros, kur viņi runā par izaicinājumiem, ar ko saskaras viņu bērni, un to, kā sniegt viņiem atbalstu, tostarp ar pozitīvu attiecību un nevardarbīgas audzināšanas metodēm²⁴.

4.6. BĒRNIEM DRAUDZĪGI MATERIĀLI

Bērniem draudzīgi materiāli atvieglo komunikāciju ar bērniem par sarežģītām situācijām, konfliktiem un vardarbību ģimenē, tostarp pat ar ļoti maziem bērniem. Vairākās valstīs valsts aģentūras un NVO sadarbojas, lai izstrādātu bērniem draudzīgus materiālus un grāmatas, lai informētu bērnus, ka miesassodi ir aizliegti un kā saņemt palīdzību, ja viņi tiek pakļauti miesassodiem.

PIEMĒRI

Bērnu grāmatas Igaunijā un Zviedrijā risina miesassodu jautājumu un sniedz informāciju vecākiem, skolotājiem un citiem, kuri strādā ar bērniem un ģimenēm. Grāmatas ir tulkotas vairākās valodās un tiek izplatītas bērnudārzos un pamatskolās, dienas aprūpes centros un ģimenes un cietušo atbalsta centros. Tās ir pieejamas bez maksas tiešsaistē un audio versijā. Speciālisti un vecāki novērtē, kad stāsti tiek stāstīti vienkāršā valodā, kas palīdz viņiem runāt ar bērniem

21 Sweden: Crime Victim Compensation and Support Authority, Liten, https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/Broschyren/Jag%20vill%20veta/Liten_0703.pdf

22 Non-Violent Childhoods Project, National Consultation in Estonia, 15-17 November 2017

23 Centrs Dardedze ir bezpeļņas organizācija, kas atrodas Rīgā, Latvijā. Skat: <http://www.dzimba.lv/lv/>; <http://www.centrsdardedze.lv/en/services/children/programm-for-children>.

24 Save the Children's Resource Centre, The Youth Resilience Programme: Psychosocial support in and out of school, <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/youth-resilienceprogramme-psychosocial-support-and-out-of-school>; Save the Children's Resource Centre, The Children's Resilience Programme: Psychosocial support in and out of school, <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/childrens-resilience-programme-psychosocial-support-and-out-of-school>

par miesassodu un citām jutīgām tēmām. Vienkāršā valoda ļauj šo grāmatu izmantot arī bērniem un vecākiem ar ierobežotu lasītprasmi.²⁵

Zviedrijas Noziegumos cietušo kompensāciju un atbalsta iestādes izdotā ilustrētā grāmata "Liten" (Mazais) nesatur skaidras norādes uz vardarbību, taču nepārprotami liecina, ka mājās kaut kas nav kārtībā. Grāmatā aplūkotas stratēģijas, ko "Mazais" var izmantot sarežģītās situācijās, piemēram, novērst uzmanību, lai aizbēgtu, un meklēt palīdzību pie uzticamas personas ārpus ģimenes. Grāmata informē bērnus, ka ir pieaugušie, kuri var palīdzēt.²⁶ Lai gan šī pieeja ir piemērota jaunākiem bērniem, pusaudži dod priekšroku filmām un stāstiem, kas skaidri ataino miesassodus, ja vien stāsts tiek stāstīts no bērna perspektīvas un izturoties pret bērnu ar cieņu.²⁷

²⁵ Non-Violent Childhoods Project, National Consultation in Sweden, 8-10 May 2017. Non-Violent Childhoods Project, National Consultation in Estonia, 15-17 November 2017.

²⁶ Zviedrija: Crime Victim Compensation and Support Authority, Liten, https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/Broschyre/Jag%20vill%20veta/Liten_0703.pdf

²⁷ Non-Violent Childhoods Project, National Consultation in Estonia, 15-17 November 2017.

05

pakalpojumu sniegšanā gūtā pieredze

Pakalpojumu sniedzēji tiešā veidā sadarbojas ar no miesassoda cietušajiem un vainīgajiem, un iesaista visu ģimeni, lai mazinātu riskus un stiprinātu aizsardzības spējas. Lai arī katrs pakalpojumu sektors strādā, lai sasniegtu šo mērķi, savu pilnvaru robežās, sadarbība var veicināt šī mērķa sasniegšanu.

5.1 SOCIĀLO PAKALPOJUMU UN BĒRNU AIZSARDZĪBAS PROCESĀ GŪTĀ PIEREDZE

Atbildību par bērna labklājību galvenokārt jāuzņemas vecākiem vai citiem aprūpētājiem. Sociālie dienesti un bērnu aizsardzības speciālisti iesaistās, ja vecākiem ir nepieciešams atbalsts sarežģītās situācijās un ja viņi nespēj garantēt bērna drošību un labklājību. Vecākiem var būt nepieciešama palīdzība, lai rūpētos par bērniem, noteiktu noteikumus un strukturētu audzināšanu, izprastu, kas bērnam ir nepieciešams veselīgai attīstībai un attīstītu spēju runāt un ieklausīties savā bērnā. Viņiem var būt nepieciešams atbalsts, veidojot nozīmīgas emocionālās attiecības ar bērniem un radot viņiem drošības sajūtu, neatkarīgi no bērna uzvedības.

Sociālie darbinieki ir apmācīti un viņiem piemīt nepieciešamās prasmes, lai sniegtu vecākiem un bērniem šādu atbalstu. Kur tas nepieciešams, sociālie dienesti nosūta ģimenes pie citiem speciālistiem, piemēram, veselības aprūpes un garīgās veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējiem, vai sociālās palīdzības sniedzējiem, ka nepieciešama finansiāla palīdzība vai palīdzība ar dzīvesvietu.

Sociālie dienesti izmanto dažādas metodes, lai sniegtu atbalstu bērniem, kuri mājās ir tikuši pakļauti miesassodiem vai ir pakļauti riskam. Viņiem ir nepieciešamas metodes darbam ar ļoti maziem bērniem, skolas vecuma bērniem un pusaudžiem, bērniem ar agresīvu uzvedību, bērniem, kuri ir kautrīgi vai nevēlas runāt un bērniem ar komunikācijas grūtībām un invaliditāti.

5.1.1 TIEŠA BĒRNU SASKARE AR SOCIĀLAJĪEM DIENESTIEM

Bērni novērtē iespēju sazināties ar sociālo darbinieku pēc saviem ieskatiem, lai gan bieži vien tam traucē vecuma ierobežojumi vai citi šķēršļi. Lielākajā daļā valstu sociālajiem dienestiem, ar kuriem sazinās bērns, saskaņā ar likumu ir jāsaazinās ar vecākiem un jāsaņem vecāku piekrišana, lai strādātu ar bērnu. Tas var radīt interešu konfliktus, īpaši gadījumos, ja bērni meklē palīdzību, jo mājās tiek pakļauti miesassodam.

Nevardarbīgas bērnības programmas ietvaros intervētie bērni norādīja, ka viņi vēlētos vienkāršāku piekļuvi sociālajiem darbiniekiem skolās, kopienas centros un tiešsaistē. Viņi vēlētos, lai sociālie darbinieki apmeklētu skolas un iepazīstinātu ar sevi, dalītos ar savu kontaktinformāciju, informētu skolēnus par to, ko viņi var darīt bērnu un vecāku labā, un par savu darbu. Piekļuve sociālajiem pakalpojumiem ir vienkāršāka, ja sociālie darbinieki atrodas slimnīcās un policijas iecirkņos, kur viņi ir gatavi palīdzēt bērniem un vecākiem, kad rodas šāda nepieciešamība.

PIEMĒRS

Kad bērns sazinās ar sociālo dienestu Zviedrijā, dienestam ir iespējams izmeklēt bērna gadījumu divas nedēļas, pirms tam jāsaazinās ar bērna vecākiem.²⁸ Šāda prakse padara sociālos pakalpojumus pieejamākus bērniem. Tas veicina agrīnu iejaukšanos un sociālā dienesta atbalstu miesassodu pielietošanas gadījumos un citos vardarbības ģimenē gadījumos.

28 Blomgren, Karin, The Role of Social Services in Family Support and Violence Prevention, Ministry of Social Affairs, National Consultation Sweden, 10 May 2017.

5.1.2 SOCIĀLIE DARBINIEKI KĀ BĒRNU UN ĢIMEŅU AIZSTĀVJI

Sociālie dienesti strādā ar dažādiem klientiem un saskaras ar plašu sociālo problēmu klāstu. Mūsdienu sabiedrības sarežģītības dēļ, daudzi cilvēki dzīves laikā nonāk situācijās, kur tiem nepieciešama sociālā darbinieka palīdzība. Taču palīdzības saņemšana no sociālajiem dienestiem bieži ir saistīta ar aizspriedumiem un kaunu. Šīs negatīvās asociācijas var kavēt pilsoņus sazināties ar sociālajiem darbiniekiem un mazināt preventīvas darbības iespējas. Tādēļ daudzi pakalpojumu sniedzēji un aizstāvji vēlētos redzēt kampaņu, kas uzlabo sabiedrības viedokli par sociālajiem darbiniekiem. Veicinot pozitīvu izpratni par sociālajiem pakalpojumiem, pilsoņi var labāk apzināties vērtīgos resursus, ko sociālie dienesti piedāvā bērniem, pieaugušajiem un kopienām.

5.1.3 LIETAS IZVĒRTĒJUMS

Pēc pirmās tikšanās ar ģimeni, kam nepieciešama palīdzība, sociālie darbinieki var ierosināt veikt lietas izvērtējumu, lai iegūtu sīkāku informāciju par bērnu un vecākiem. Tā mērķis ir izprast situāciju un ģimenes locekļu vajadzības, uzklaut viņu viedokļus un izlemt, kā labāk viņiem palīdzēt. Šim nolūkam sociālie darbinieki novērtē situāciju un katra ģimenē esošā bērna vajadzības. Bērnu, kam vajadzīga aprūpe, izvērtējuma sistēma (1. attēls) ir pārbaudīta un pozitīvi novērtēta vairākās valstīs, tostarp Igaunijā, Zviedrijā un Lielbritānijā. Tā palīdz sociālajiem darbiniekiem stiprināt bērna drošību, labklājību un attīstību.

Izvērtējums aplūko fiziskos, psiholoģiskos, emocionālos, kognitīvos un izglītības aspektus, kā arī bērna veselības un sociāli ekonomisko stāvokli, sociālās attiecības un prasmes. Rīks palīdz sociālajiem darbiniekiem novērtēt, kā ģimene un sociālā vide ietekmē bērna situāciju. Tas palīdz izpētīt vecāku prasmes un spēju saprast un reaģēt uz bērna vajadzībām un veidot pozitīvas, nevardarbīgas attiecības.²⁹

1. attēls: Bērnu, kam nepieciešama aprūpe, izvērtējuma sistēma³⁰

Šis lietas izvērtējuma rīks palīdz sociālajiem darbiniekiem praksē piemērot vispārējos principus, piemēram, cieņu pret bērnu uzskatiem un bērna interešu primāru apsvēršanu. Tas piedāvā detalizētas vadlīnijas izvērtējuma procesam, tostarp, kā apkopot un analizēt informāciju un kā pieņemt lēmumus. Rīks nosaka atsevišķu iesaistīto dienestu un aģentūru lomas un atbildību.

5.1.4 LABĀKO INTEREŠU NOTEIKŠANA

Pieņemot ar bērnu saistītus lēmumus, sociālie dienesti izmanto dažādas metodes, lai noteiktu bērna labākās intereses. Labāko interešu noteikšana ir formāla procedūra, ko veido divi soļi:

1. **Labāko interešu izvērtējums** ar mērķi apkopot visu būtisko informāciju un faktus lēmuma pieņemšanai.
4. **Labāko interešu noteikšana** ir formāla lēmuma pieņemšanas procedūra, kuras pamatā ir iepriekšējs izvērtējums, lai noteiktu, kas ir labākais bērnam attiecībā uz konkrēto jautājumu.

Gadījumos, kad ģimenē tiek izmantots miesassods, labāko interešu noteikšana palīdz sociālajiem darbiniekiem nolemt, vai bērnam ir droši palikt ģimenē vai nepieciešama bērna ievietošana alternatīvā aprūpē, jo mājās tiek apdraudēta bērna dzīvība, veselība vai attīstība. Labāko interešu novērtējums ir sociāla izpēte, kas koncentrējas uz bērna situāciju, izcelsmi un vajadzībām, ņemot vērā ģimenes situāciju un bērna sociālo vidi. Tas ietver riska un drošības novērtējumu un kartē bērna un ģimenes atbalsta avotus, prasmes un resursus. Novērtējuma pamatā ir intervija ar bērnu.

Sociālajiem darbiniekiem, kuri veic labāko interešu novērtējumu, bieži vien ir nepieciešams līdzsvarot dažādas bērna tiesības un intereses, kā arī ņemt

29 Department of Health, Department for Education and Employment, Home Office, Framework for the Assessment of Children in Need and their Families, 2000, <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130404002518/https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/Framework%20for%20the%20assessment%20of%20children%20in%20need%20and%20their%20families.pdf>. HM Government, Working Together to Safeguard Children, A guide to inter-agency working to safeguard and promote the welfare of children, 2015, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/592101/Working_Together_to_Safeguard_Children_20170213.pdf Socialstyrelsen, Child Welfare in a State of Change, Final report from the BBIC project, 2012, https://www.socialstyrelsen.se/publikationer2012/child-welfare-in-a-state-of-change-final-report-from-the-bbic-project/Documents/BBIC%20project_summary.pdf

30 HM Government, Working Together to Safeguard Children, A guide to inter-agency working to safeguard and promote the welfare of children, 2015, p. 22.

vērā vecāku tiesības un uzskatus. Tas nav nekad neparasts, ja pastāv pretrunīgas intereses, kas padara labāko interešu noteikšanu par īpaši lielu izaicinājumu. Pieņemot lēmumus, sociālie darbinieki vadās pēc šādiem principiem:

- Iespēja, ka bērnam var tikt nodarīts kaitējums, ir īpaši nozīmīga;
- Bērnam ir tiesības tikt vecāku uzaudzinātam un saglabāt kontaktu ar ģimeni;
- Jāņem vērā bērna veselības, izglītības vajadzības un neaizsargātība;
- Bērna stāvokļa nepārtrauktība un stabilitāte ir svarīga.³¹

Formālas procedūras ietvaros labāko interešu noteikšanu aizsargā procesuālās garantijas. Procesuālās garantijas ir pamata prasības, kas ir jāievēro, pretējā gadījumā lēmumu par bērna labākajām interesēm var apstrīdēt un process var netikt uzskatīts par likumīgu. Sociālo darbinieku rīcībā parasti ir instrumenti, lai noteiktu bērna labākās intereses, taču nav pietiekami daudz vadlīniju par to, kā ievērot procesuālās garantijas.

Nozīmīga procesuālā garantija attiecas uz pārrēķināšanu un dokumentēšanu. Visi labāko interešu noteikšanas procedūras soļi ir jāizskaidro rakstiski. Nepieciešams skaidri argumentēt, kā bērna labākās intereses ir tikušas izvērtētas, kā ņemts vērā bērna viedoklis un kā tas ticis samērots ar citiem iesaistītajiem uzskatiem un interesēm. Bērnam ir tiesības piekļūt šai dokumentācijai. Ja bērns nepiekrīt procedūras rezultātam, bērnam ir tiesības pieprasīt lēmuma pārskatīšanu un sūdzēties vai pārsūdzēt lēmumu.

Procesuālās garantija paredz, ka procedūra nedrīkst aizņemt pārāk daudz laika un ka bērns ir jāinformē par procedūru valodā, kas viņam ir saprotama. Bērnam ir tiesības tikt uzklautam un bērna viedoklis ir jāņem vērā lēmumu pieņemšanas procesā. Ja pastāv iespējams konflikts starp bērna un vecāku interesēm, bērnam ir tiesības saņemt aizbildņa atbalstu.

5.1.5 MARGINALIZĒTU ĢIMEŅU SASNIEGŠANA

Vecāki, kuri dzīvo īpaši marginalizētā situācijā, parasti saskaras ar vairākiem izaicinājumiem, piemēram, nedrošo finansiālo situāciju, sliktu izglītību, sliktu piekļuvi sociālā atbalsta tīkliem un viņiem var būt ierobežota izpratne par bērna attīstību un vajadzībām. Daži vecāki saskaras arī ar garīgās veselības traucējumiem vai atkarībām, un viņu komunikācija ar bērnu var būt ierobežota. Ģimenes dzīve un mājokļa situācija var kavēt strukturētu audzināšanu. Šādās situācijās bērniem bieži trūkst drošības sajūta, stabila attiecības un robežas. Vecāki ar ļoti ierobežotām audzināšanas prasmēm bieži nepareizi interpretē bērna uzvedību. Kopā šīs problēmas var izraisīt agresiju un konfliktus, kas bieži var pāriet fiziskā un

emocionālā vardarbībā, bērna atraidīšanā un sodīšanas nolūkā izteiktiem draudiem.

Pakalpojumu sniedzējiem bieži ir grūtības sasniegt šīs augsta riska ģimenes, jo populārākie pakalpojumi ne vienmēr ir piemēroti, praktiski iespējami vai pievilcīgi šādām ģimenēm. Taču speciālās programmas liecina, ka ir iespējams stiprināt ģimenes un novērst to izjukšanu pat īpaši marginalizētās situācijās.

Sociālie darbinieki gūs panākumus, iekļaujot marginalizētus vecākus, rosinot ilgtermiņa, strukturētu sadarbību kopā ar bērniem. Programmas, kas piedāvā draudzīgu, ģimenisku vidi un ciešu, cieņpilnu kontaktu starp sociālajiem darbiniekiem un vecākiem, ir ļāvušas sasniegt pozitīvus rezultātus. Interaktīvā mācīšanās un sociālā mijiedarbība ar citiem vecākiem grupā padara līdzdalību pievilcīgu. Grupu aktivitāšu laikā sociālie darbinieki rīkojas kā paraugi, iejaucas kritiskās situācijās un sniedz padomus. Vecāki jūtas vairāk iesaistīti, ja viņi piedalās noteikumu izveidē un izvēlas aktivitāšu tēmas. Pamata noteikums ir tas, ka ir aizliegts sist vai kliegt uz bērnu. Izveidojot noteiktas rutīnas, vecāki tiek iedrošināti iekļaut dažas no grupā gūtajām atziņām, noteikumiem un rituāliem savā ģimenes dzīvē.

PIEMĒRI

Zviedrijas sociālie darbinieki ir veiksmīgi sasnieguši īpaši marginalizētas ģimenes, pavadot vecmātes, kuras dodas mājas vizītēs pie jaunajiem vecākiem. Kopīgās mājas vizītes dod sociālajiem darbiniekiem iespēju iepazīstināt ar sevi un aicināt vecākus sazināties ar viņiem, ja viņiem rodas kādas problēmas vai vajadzības.³²

Latvijā centra Dardedze programma "Sargeņģelis" paredzēta ģimenēm ar ļoti maziem bērniem, kuri saskaras ar augstu sociālā riska līmeni. Vecāki uz programmu nosūta sociālais dienests un dalība ir obligāta, ja pastāv bažas par bērna drošību un ģimenes labklājību. Ģimenes piedalās vakara tikšanās reizēs divreiz mēnesī, ko vada divi pasniedzēji. Programma uzlabo vecāku pašapziņu un palīdz tiem justies kā labiem vecākiem, kuri ir apņēmušies mācīties un kļūt vēl labāki.³³

Katras tikšanās reizes pamatā ir vienota struktūra. Pirmajā daļā vecāki apgūst audzināšanas prasmes. Katrs vecāks pastāsta grupai par sava bērna jaunākajiem panākumiem. Šis uzdevums liek vecākiem pievērst uzmanību bērna attīstībai, viņi mācās saprast, kas bērnam patīk un nepatīk, kā bērns mācās rotaļāties, apgūst sociālās un emocionālās prasmes un komunikāciju. Pēc šīs sesijas grupa kopīgi nodzied dziesmu un vecāki dziedot ieziež bērnus ar bērnu krēmu. Šis rituāls palīdz stiprināt vecāku un bērnu saikni. Otrajā daļā vecāki un bērni kopā paēd veselīgu maltīti, kas veicina diskusiju par uztura paradumiem un veselību. Kad bērnam paliek divi gadi, grupa rīko izlaiduma ballīti ģimenei.

31 UNHCR and UNICEF, *Safe and Sound*, 2014.

32 Munkelt, Jenny, *Strategic Work With Parenting Support*, Ministry of Health and Social Affairs, National Consultation Sweden, 10 May 2017.

33 Centre Dardedze, National Consultation Latvia, 11 October 2017.

5.1.6 IZPRATNES PAR MIGRANTU UN PATVĒRUMA

MEKLĒTĀJU ĢIMENĒM VEICINĀŠANA

Sabiedrībās, kurās ieviests miesassodu aizliegums, parasti ir noticis pārmaiņu process, pārejot uz nevardarbīgu bērnu audzināšanu. Šis process var prasīt gadus vai pat desmitgades, taču migrantiem un patvēruma meklētājiem no valstīm, kur miesassods joprojām ir likumīgs un netiek sabiedrībā nosodīts, šis pārmaiņas ir jāveic nekavējoties. Lai to panāktu, viņiem ir nepieciešams saņemt informāciju par valstī spēkā esošo aizliegumu un ko tas nozīmē viņu ģimenes ikdienā. Taču nepietiek tikai sniegt migrantiem un patvēruma meklētājiem informāciju par aizliegumu. Lai panāktu attieksmes un uzvedības izmaiņas, informācija par aizliegumu ir jāapvieno ar konsultācijām par pozitīvām, nevardarbīgām audzināšanas metodēm, jāsniedz praktiski padomi un informācija par to, kādus pakalpojumus un atbalstu ģimenes var saņemt un kā tiem piekļūt. Starpkultūru kompetence ļauj sociālajiem darbiniekiem saprasties ar cilvēkiem no dažādām kultūrām, ieklausīties viņu uzskatos un iedrošināt viņus aktīvi izmantot aizsardzības spējas un elastīgumu.

Kultūras mediatori ir īpaši apmācīti, lai sniegtu atbalstu pakalpojumu sniedzējiem, strādājot ar dažādas izcelsmes personām, un var apvienot kultūras kompetenci ar valodas tulkošanu. Kultūras mediatori bieži spēj identificēt tradicionālās vērtības un normas, kas atbalsta nevardarbību attiecīgajā ģimenes kultūrā. Sociālajiem darbiniekiem, kuri saglabā profesionālu, neitrālu un līdzjūtīgu pieeju un atturas no moralizējošiem vai aizspriedumainiem komentāriem, būs vieglāk veidot uzticēšanās pilnas darba attiecības ar pakalpojumu lietotājiem, neatkarīgi no viņu izcelsmes.

PIEMĒRS

Zviedrijā "tiltu būvēšanas" iniciatīva ir palīdzējusi stiprināt ģimenes centru, kas sniedz universālus pakalpojumus visām ģimenēm, kultūras un valodu prasmes. Tiltu būvētāji ir pašvaldības iestāžu un apgabalu padomju darbinieki, kuriem ir atšķirīga kulturālā pieredze un kuru dzimtā valoda nav zviedru. Daudzi tiltu būvētāji ir skolotāji vai pedagogi. Viņi veido kultūras un valodas saikni starp vecākiem, kuri nav no Zviedrijas, un profesionāliem pakalpojumu sniedzējiem. Viņi motivē vecākus, kuri nav zviedri, apmeklēt vietējo ģimenes centru un piedalīties tā pasākumos. Šī iniciatīva tika uzsākta, atbildot uz ģimenes centru pakalpojumu sniedzēju pieprasījumu. Viņi uzskatīja, ka nespēj komunicēt ar visiem centra apmeklētājiem valodas un kultūras atšķirību dēļ. Viņi norādīja, ka ierobežotie komunikācijas līdzekļi neļāva dažām ģimenēm saņemt tāda paša līmeņa un kvalitātes pakalpojumus kā ģimenes, kas runāja zviedru valodā.³⁴

Saskaroties ar cilvēkiem no dažādām valstīm un kultūrām, pakalpojumu sniedzējiem jāapzinās, ka bērni vai vecāki varētu būt saskārušies ar vardarbības formām, kas lielākoties nav pazīstamas vispārējās populācijas ģimenēs. Goda vardarbība, dzimumorgānu sakroplošana, bērnu un piespiedu laulības ir daži represīvu prakšu piemēri. Lai iedrošinātu bērnus un vecākus runāt par šādu vardarbību vai tās risku, ir svarīgi radīt telpu, kur viņi var droši runāt par bailēm un draudiem, piemēram, ģimenes centros, slimnīcās vai skolās. Sociālajiem dienestiem jābūt gataviem uztvert dažādas izcelsmes cilvēku bailes un bažas nopietni un apspriest ar saviem klientiem, kā arī ar speciālistiem, kādi pakalpojumi varētu viņiem palīdzēt. Tā kā šie gadījumi bieži vien ir ļoti jutīgi, pakalpojumu sniedzējiem jābūt atjautīgiem, radošiem un līdzjūtīgiem, lai identificētu risinājumus, kas atbilst bērna labākajām interesēm.

5.1.7 UZTICĪBAS PERSONAS VAI AIZBILDŅA ATBALSTS

Bērni un vecāki, kuri ir pakalpojumu lietotāji, var izmantot uzticības personu atbalstu, kur šādas personas nepārstāv formālus bērnu aizsardzības un sociālās palīdzības pakalpojumu sniedzējus. Atbalsta personai jābūt kvalificētai un apmācītai pārstāvēt pakalpojumu lietotāja intereses, palīdzēt viņiem sazināties un koordinēt dažādus pakalpojumus. Bērna uzticības persona veicina bērna labākās intereses un aizsargā tās pret citām interesēm, kas varētu būt apdraudētas. Tas ir īpaši svarīgi, ja bērns ir ierauts vecāku interešu konfliktā, piemēram, vecāku nesaskaņu vai šķiršanās gadījumos.

PIEMĒRI

Zviedrijā atbalsta personas palīdzība ir paredzēta ģimenēm, kurās aug bērni ar fizisku vai vairāku veidu

invaliditāti. Izmēģinājuma projektā tika piesaistīti Personīgie koordinatori, kuri sniedza atbalstu ģimenēm, apvienojot bērnam un vecākiem sniegtos pakalpojumus. Rezultāti liecina, ka šis pakalpojums samazina vecāku slodzi un rada vairāk laika bērnu aprūpei.³⁵

Zviedrijas baznīcu draudzes piedāvā neitrālu telpu, kur bērni un vecāki var lūgt padomu un atbalstu dekānam. Daudzi dekāni atbalsta bērnus un ģimenes, kas saņem palīdzību no sociālā dienesta, piemēram, pavadot tās uz tikšanos ar sociālo darbinieku, piedāvājot mediāciju un veicinot starpinstiuciju sadarbību vietējās bērnu aizsardzības sistēmas ietvaros. Dekāni ir apmācīti, kompetenti un zinoši sociālā darba un bērnu aizsardzības jautājumos, vienlaikus neesot formālas struktūras un birokrātijas daļa. Tas dod viņiem vairāk laika nodarboties ar bērniem un ģimenēm. Dekāniem, tāpat kā visiem citiem speciālistiem, ir pienākums ziņot par vardarbības pret bērniem gadījumiem sociālajiem darbiniekiem.

34 Ahnquist, Johanna, The Swedish Strategy for Developed Parental Support and the Family Centre as an Arena for the Provision of Municipal Parental Support Services, In: Nordic Council of Ministers, Family Centre in the Nordic Countries, A meeting point for children and families, 2012, pp. 41-47, pp. 45-46.

35 Sweden, Bräcke Diakonia Gothenburg, see: <http://www.brackediakoni.se/personlig-koordinator>

5.2 VESELĪBAS APRŪPES PAKALPOJUMU

SNIEGŠANĀ GŪTĀ PIEREDZE

Medicīnas un veselības aprūpes speciālistiem parasti ir laba piekļuve ģimenēm un tie sniedz informāciju un konsultācijas par dažādiem ar veselību saistītiem jautājumiem. Vecāki parasti uzticas veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējiem un uzklausa to padomus, tostarp attiecībā uz jautājumiem, kas saistīti ar bērnu aprūpi un pozitīvu, nevardarbīgu audzināšanu. Informācijas par pozitīvu audzināšanu izplatīšana ar veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju starpniecību, piemēram, vecmātēm vai māsām apmeklējot visus jaunus vecākus mājas vizītēs, ir panākti pozitīvi rezultāti. Tas palīdz vecākiem pievērst uzmanību vardarbības kaitīgajai ietekmei un riskiem, ko tā rada attiecībā uz bērna dzīvi un attīstību, kā arī ļauj iemācīt vecākiem miesassodu alternatīvas.

Medicīnas speciālistiem ir lieliskas iespējas identificēt vardarbības simptomus. Tomēr ir daži kritēriji, kas palīdz tiem noteikt, vai bērna simptomi radušies slimības, nelaiemes gadījuma vai vardarbības rezultātā. Tiesu medicīnas ārsti ir apmācīti noteikt šo atšķirību, taču reti piedalās pirmās diagnozes noteikšanā. Daudzās valstīs tiesu medicīnas ārsti tiek piesaistīti tikai tad, kad jau uzsākta kriminālizmeklēšana. Tādēļ ir noderīga daudzdisciplīnu sadarbība diagnozes noteikšanā. Medicīnas darbinieku un sociālo dienestu darbinieku kopīgi veikts novērtējums var ievērojami uzlabot iespējas identificēt vardarbības gadījumus un riskus. Lai gan šīs sadarbības formas ir retas, dažās slimnīcās un dzemdību klīnikās ir izveidojusies laba prakse, nodarbinot sociālos darbiniekus vai bērnu aizsardzības speciālistus, kuri sniedz atbalstu medicīnas darbiniekiem vardarbības novēršanā un identifikācijā, kā arī palīdz piesaistīt attiecīgos speciālistus.

Ārsti un citi veselības aprūpes darbinieki parasti cenšas iegūt savu pacientu uzticību, lai veicinātu atvērtu sarunu, diagnosticēšanu un ārstēšanu. Šī uzticēšanās var nostādīt medicīnas speciālistus dilemmas priekšā, ja tiem rodas aizdomas, ka vecāks rada bērnam risku. Reizēm vēlme saglabāt uzticēšanās pilnas attiecības ar vecāku kā primāro pacientu var radīt konfliktu ar profesionālo pienākumu aizsargāt bērna veselību un drošību. Šādā gadījumā, kad medicīnas speciālistiem var rasties aizdomas, ka vecāki pielieto vardarbību pret bērnu vai vecākiem ir garīgās veselības problēmas, atkarības problēmas vai citi veselības traucējumi, kas varētu ietekmēt vecāka spējas aprūpēt bērnu. Šādos gadījumos ģimenes ārstiem un pediatriem var noderēt ciešāka sadarbība ar sociālajiem darbiniekiem, kuri ir labāk sagatavoti izskaidrot konkrētās bažas vecākiem un piedāvāt atbalsta pakalpojumus.

Mazu bērnu fiziskās attīstības un augšanas novērojumi var palīdzēt medicīnas darbiniekiem identificēt bērnus, kuri cieš no vardarbības. Bērni, kuri mājās saskaras ar vardarbību vai citiem stresa avotiem, parasti aug lēnāk un viņiem var būt pazemināts svars. Attīstības ierobežojumu uzraudzības rīks ļauj medicīnas speciālistiem identificēt bērna fiziskās attīstības neatbilstības.³⁶ Šādā gadījumā medicīnas darbiniekam jāierosina turpmāks bērna un vecāku situācijas izvērtējums, ideālā gadījumā - sadarbībā ar sociālajiem darbiniekiem un kompetentajām iestādēm.

5.2.1 KLĪNISKIE NOVĒRTĒJUMA PALĪDZ IDENTIFICĒT

VARDARBĪBAS PRET BĒRNU SIMPTOMUS³⁷

Bērniem, kuri ir piedzīvojuši vardarbības izraisītu traumu, raksturīgi dažādi simptomi, kas katrā gadījumā var būt atšķirīgi. Pakalpojumu sniedzēji, kuri ir apmācīti identificēt šos simptomus, spēj vieglāk piesaistīt bērnam nepieciešamo palīdzību. Agrīna identificēšana un savlaicīga starpinstitūciju sadarbība ir ļoti svarīga, lai mazinātu traumas ietekmi vidējā termiņā un ilgtermiņā, un veicinātu bērna atlabšanu un rehabilitāciju. Traumas simptomu identificēšana ir īpaši sarežģīta, strādājot ar maziem bērniem. Pieaugušie un pusaudži bieži paši spēj pastāstīt un aprakstīt psihiskus simptomus, maziem bērniem vēl nav izveidojušās šādas spējas. Medicīnas speciālisti, kuri novērtē un ārstē mazus bērnus, paļaujas uz vecāku vai aprūpētāju sniegto informāciju, un viņiem ir nepieciešami rīki, lai veicinātu novērtējuma veikšanu un diagnozes uzstādīšanu.

Bērnu traumas simptomu novērtējuma kontrolsaraksts ir novērtēšanas rīks bērniem, kuri saņem bērnu psihiatrijas vai sociālā dienesta pakalpojumus un kuri ir piedzīvojuši traumatiskas vai vardarbīgas pieredzes. Pētījumi apliecina, ka tas ir uzticams un derīgs rīks. Vecāku vai aprūpētāju sniegtā informācija palīdz medicīnas speciālistiem identificēt traumas simptomus, piemēram, pēctraumatisko stresu, trauksmi, nomāktību, dusmas, disociāciju un seksuāla rakstura problēmas. Novērtējuma rezultāti palīdz speciālistiem noteikt ārstēšanas veidu un fokusu.

Rīks tiek izmantots Barnahus (Bērnu nams) un citās klīniskās vidēs, strādājot ar bērniem vecumā no trīs līdz 12 gadiem. To veido 90 jautājumi, uz kuriem atbildes sniedz vecāki vai citi primārie aprūpētāji. Anketa ir paredzēta trim dažādām vecuma grupām - trīs līdz četrus gadus, piecus līdz deviņus gadus un 10 līdz 12 gadus veciem bērniem. Metodes pamatā ir Bērnu traumas simptomu kontrolsaraksts, kas ir aptauja, ko aizpilda 10 līdz 17 gadus veci bērni.

Traumas simptomu kontrolsaraksta mērķis ir identificēt traumas simptomus, plašāk tiek izmantotas citas uz pierādījumiem balstītas metodes, piemēram, Bērnu

³⁶ See for instance: MSD Manuals, Professional Edition, Failure to Thrive, <https://www.msmanuals.com/professional/pediatrics/miscellaneous-disorders-in-infants-and-children/failure-to-thrive-fft>

³⁷ Doris Nilsson, Per E. Gustafsson and Carl Göran Svedin, The Psychometric Properties of the Trauma Symptom Checklist for Young Children in a Sample of Swedish Children, *European Journal of Psychotraumatology*, 2012, (3). The Trauma Symptom Checklist for Young Children was developed on the basis of the Trauma Symptom Checklist for Children, both have been developed by John Briere since 1996. See: Briere, J., *Trauma Symptom Checklist for Children (TSCC)*, Professional Manual, Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, 1996. Briere, J., *Trauma Symptom Checklist for Young Children*, Professional Manual, Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, 2005.

uzvedības kontrolsaraksts³⁸, kas palīdz speciālistiem novērtēt bērna simptomus un labklājību. Bērnu uzvedības kontrolsaraksta pamatā ir vecāku sniegtā informācija un tas ir uzticams vispārējs rīks, taču neļauj identificēt traumas simptomus. Tādēļ ir noderīgi izmantot vairākus rīkus, lai nodrošinātu visaptverošu novērtējumu un atbilstošu starpinstitūciju sadarbību.

5.2.2 AUGĻA ALKOHOLISMA SINDROMA PROFILAKSE, DIAGNOSTIKA UN ĀRSTĒŠANA³⁹

Alkohola lietošana grūtniecības laikā pat nelielos daudzumos atstāj negatīvu ietekmi uz augļa attīstību. Tas bojā centrālo nervu sistēmu, kavē fizisko attīstību un augšanu. Lai gan pētījumi ir apstiprinājuši šos riskus, praksē sindroma diagnostikas, ārstēšanas un atbalsta pakalpojumi ir ierobežoti un saistītās sociālās izmaksas ir augstas. Bērniem, kuri cietuši no augļa alkoholisma sindroma, raksturīga kavēta garīgā, intelektuālā un fiziskā attīstība, kā arī ierobežotas sociālās kompetences, pašefektivitātes un problēmu risināšanas prasmes. Cietušie bērni saskaras ar uzvedības problēmām un viņiem ir ierobežotas kognitīvās spējas, traucēta atmiņa, koncentrēšanās un spēja mācīties. Viņiem ir viegli novērst uzmanību, viņi ir ļoti aktīvi un viņiem var būt grūtības ievērot noteikumus mājās, iestādēs vai skolā. Vecākiem, aprūpētājiem, skolotājiem vai citiem pakalpojumu sniedzējiem, kuriem nav zināma šī diagnoze un sindroma sekas, var būt grūti pareizi interpretēt bērna uzvedību, viņi var uzskatīt, ka tā ir izaicinoša, un vainot bērnu. Tas var izraisīt konfliktus, agresiju un miesassodu pielietošanu mājās, iestādēs vai skolā.

Četrpāru kods ir uz pierādījumiem balstīta metode prenatalās alkohola iedarbības diagnosticēšanai. Metode ir vienkārša, precīza un visaptveroša, jo tā ļauj speciālistiem identificēt četras galvenās diagnostikas pazīmes: nepietiekamu augšanu, raksturīgus sejas vaibstus, centrālās nervu sistēmas anomālijas un prenatalu alkohola iedarbību. Izpratnes veicināšana apvienojumā ar diagnostikas rīkiem un rīkiem riskam pakļautu grūtnieču identificēšanai universālo skrīninga pakalpojumu ietvaros ir būtiski nepieciešama, lai nodrošinātu atbilstošu atbalstu. Cietušie bērni saskaras ar sindroma sekām visa mūža garumā un daudzi no viņiem visu dzīvi ir atkarīgi no atbalsta pakalpojumiem.⁴⁰

5.3 IZGLĪTĪBAS SEKTORĀ GŪTĀ PIEREDZE

Tā kā mazi bērni ļoti daudz laika pavada pirmsskolas iestādēs un skolās, aprūpes personāls un skolotāji būtiski ietekmē bērna mācīšanos un attīstību. Zināšanu nodošana nav vienīgais svarīgais izglītības elements. Dienas aprūpes iestāžu, bērnudārzu un pirmsskolas

iestāžu darbiniekiem un skolotājiem ir iespēja mācīt bērniem sociālās, emocionālās un komunikācijas prasmes un mācīt bērniem aizsargāt sevi, novērst vardarbību un risināt konfliktus. Strādājot ar bērniem un veicinot viņu prasmes, talantus un topošās spējas, izglītības nozares speciālisti palīdz radīt bērnam drošības sajūtu un palīdz bērnam saprast, ka viņš ir svarīga un vērtīga personība. Šīs prasmes un spējas kļūst vēl nozīmīgākas, kad bērni attīsta demokrātijas prasmes un mācās cienīt un aizstāvēt citu tiesības.

Izglītības nozarē pastāv daudz iespēju identificēt miesassoda pielietošanu un tā riskus ģimenēs un izglītības iestādēs. Izglītības nozares speciālistiem ir nepieciešama apmācība un atbalsts, lai viņi varētu identificēt miesassoda un citu vardarbības veidu pazīmes. Viņiem jāspēj strādāt ar bērniem, kuri ir agresīvi, neievēro skolas noteikumus vai kuriem ir problēmas ar integrāciju klasē. Šīs uzvedības cēloņi varētu būt saistīti ar miesassoda pielietošanu un citām vardarbības formām mājās un kopienā.

Izglītības nozares speciālistiem ir nepieciešama apmācība par to, kā veidot pozitīvas attiecības ar bērniem un kā nodrošināt cieņpilnu mācību vidi dienas aprūpes iestādēs un skolās, vienlaikus izvairoties no represīvām darbībām pret bērniem. Pētījumi liecina, ka skolotāju sociālās un emocionālās kompetences, tostarp tas, kā viņi pārvar stresu, viņu pārliecība un efektivitāte, būtiski ietekmē problēmu risināšanu ikdienas mijiedarbībā ar bērniem.⁴¹ Piekļuve kvalifikācijas celšanas iespējām ir būtiski nepieciešama, lai palīdzētu skolotājiem turpināt attīstīt šīs kompetences.

PIEMĒRS

Izglītības nozarē Latvijā tika rekomendēts izveidot konsultāciju centrus speciālistiem, kuri varētu sniegt tehniskas konsultācijas un palīdzību citiem speciālistiem, kā arī nodrošināt apmācību, tostarp daudzdisciplīnu un starpaģentūru apmācību. Tiek uzskatīts, ka ieguldījumi skolotāju apmācībā un mūžizglītībā nodrošinās augstu sociālo atdevi, īpaši attiecībā uz vardarbības novēršanu.

5.3.1 IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU NOTEIKUMI

Pēc miesassodu aizlieguma pieņemšanas izglītības iestāžu uzdevums ir veicināt likuma īstenošanu. Viens no īstenošanas pamata pasākumiem izglītības nozarē ir pārskatīt skolu un citu izglītības iestāžu noteikumus saskaņā ar jaunajiem tiesību aktu noteikumiem.

Iekšējos noteikumus var stiprināt, ieviešot tādas koncepcijas kā cieņu skolēnu, skolotāju un vecāku starpā un skaidrojot, ko šīs koncepcijas nozīmē

38 Achenbach, T. M. and Dumenci, L., Advances in Empirically Based Assessment: Revised cross-informant syndromes and new DSM-oriented scales for the CBCL, YSR, and TRF: Comment on Lengua, Sadowksi, Friedrich, and Fischer, Journal of Consulting and Clinical Psychology, 2001, 69(4), pp. 699-702.

39 ter Horst, Klaus, Das Fetale Alkoholsyndrom (FAS), Prävention, Diagnostik, Behandlung und Betreuung [Foetal Alcohol Syndrom (FAS)], Prevention, diagnosis, treatment and support], Unsere Jugend, 62nd year, pp. 279–284, 2010. National Organization on Fetal Alcohol Syndrome, Educating the public, professionals, and policymakers about alcohol use during pregnancy, FASD Identification, undated, <https://www.nofas.org/wp-content/uploads/2014/05/FASD-identification.pdf>

40 FAS Diagnostic and Prevention Network, Diagnostic Guide for Fetal Alcohol Spectrum Disorders, Third Edition, University of Washington, Seattle, 2010. FAS Diagnostic and Prevention Network, FASD 4-Digit Diagnostic Code, 2004, <https://depts.washington.edu/fasdpn/htmls/4-digit-code.htm>

41 Jozauska, Kristīne, State Education Quality Service, National Consultation in Latvia, 9 October 2017.

ikdienas darbā un skolas administratīvajā darbā. Iekšējos noteikumos jāietver nosacījumi par darbībām, kas jāveic, reaģējot uz miesassodu pielietošanu un citiem vardarbības veidiem mājās, dienas aprūpes iestādēs un skolās, un kā novērst šādas situācijas. Ja nav skaidru noteikumu, direktoriem, skolotājiem, administratīvajiem darbiniekiem, aprūpes darbiniekiem, bērniem un vecākiem bieži nav skaidrs, kā rīkoties, saskaroties ar vardarbības gadījumiem, aizdomām vai draudiem. Skolas iekšējo noteikumu un citu administratīvo dokumentu pārskatīšana sadarbībā ar bērniem, vecākiem un speciālistiem sniedz vērtīgu iespēju informēt katru grupu par nevardarbības principiem.

5.3.2 IZPRATNES VEIDOŠANA UN INFORMĀCIJA IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒS

Skolotājiem un dienas aprūpes darbiniekiem ir jāsāk runāt ar bērniem par miesassodiem jau ļoti agrīnā vecumā bērnudārzos un pamatskolās. Bērniem ir jāapspriež dažādas fiziskās un emocionālās vardarbības formas un to, kur viņi var saņemt atbalstu, ja viņi saskaras ar šādu vardarbību mājās, dienas aprūpes iestādēs vai skolā.

Nevardarbīgas bērnības programmas ietvaros skolēni ir norādījuši, ka vēlētos, lai skolas psihologi, sociālie darbinieki vai mentori regulāri tiktos ar skolēniem un pārrunātu iespējamās problēmas. Tas varētu palīdzēt veidot uzticēšanos un identificēt bērnus, kuri mājās saskaras ar miesassodu pielietošanu.⁴² Skolēni vēlētos, lai jaunatnes darbinieki skolās un pašas skolas sniegtu informāciju par pašvaldībā pieejamajiem pakalpojumiem un to, kādu atbalstu bērni var sagaidīt no vecākiem un pakalpojumu sniedzējiem.⁴³

Mācību procesā integrētas apzinātības apmācības var palīdzēt bērniem apzināties stresa un konfliktu avotus mājās un skolā. Šādas apmācības veicina viņu prasmes pārvarēt grūtības un risināt konfliktus, kā arī novērst vardarbību, sadarbojoties ar vienaudžiem un skolotāju.

Klases padomes organizēšana, kur skolēni plāno aktivitātes, apspriež problēmas un meklē tām risinājumus demokrātiskā veidā, ir labs veids, kā veicināt konfliktu risināšanas un vardarbības novēršanas prasmes skolēnu vidū. Šīs prasmes ir būtiski nepieciešamas, lai identificētu un reaģētu uz miesassodu pielietošanas gadījumiem, novērstu vardarbību pret bērniem, vienaudžu vardarbību, iebiedēšanu un vardarbību pret skolotājiem.

Pieredze rāda, ka vardarbības novēršanas iespējas izglītības jomā palielinās, ja bērni un vecāki tiek aktīvi iesaistīti dienas aprūpes iestāžu un skolu darbībā, tostarp aktivitāšu plānošanā. Lai veicinātu šādu iesaisti, dienas aprūpes iestādēm un skolām ir jābūt gatavām

izrādīt interesi par bērnu un vecāku uzskatiem un ierosinājumiem, motivācijām un grūtībām un ņemt tās vērā.

PIEMĒRS

Igaunijā Tieslietu kanclera birojs sadarbojas ar Skolu psihologu savienību, īstenojot izpratnes veicināšanas un izglītības programmu skolās. Šīs programmas ietvaros skolas uzaicina Kanclera darbiniekus organizēt pasākumu skolotājiem un vecākiem, kuri kopā noskatās filmu, lai rosinātu sarunas par miesassodu problēmu. Skolas psihologi vada diskusiju pēc filmas noskatīšanās. Šīs iniciatīvas rezultāti ir bijuši ļoti pozitīvi, jo filmas skatīšanās palīdz radīt atmosfēru, kas ļauj cilvēkiem atvērties un apspriest vardarbības un miesassodu tēmas. Vecāki apspriež filmas varoņus un to uzvedību bez nepieciešamības dalīties ar savu personīgo pieredzi. Parasti šajos pasākumos piedalās 15-30 dalībnieki. Dalībnieki aktīvi iesaistās diskusijā par miesassodiem un citiem vardarbības veidiem un turpina par to runāt ar citiem arī pēc pasākuma.⁴⁴

5.3.3 JAUNIEŠU UN ĢIMENES MEDIĀCIJA SKOLĀ

Nevardarbīgas bērnības programmas ietvaros bērni norādīja, ka pusaudžiem un jauniešiem vajadzētu aktīvāk iesaistīties nevardarbības veicināšanā. Vienaudžu mediācijas programmas skolās liecina, ka pusaudži, kuri ir apmācīti rīkoties kā mediatori un risināt vienaudžu konfliktus, var radīt pozitīvu atšķirību, veicinot nevardarbību. Arī jaunatnes darbiniekiem ir spēcīga ietekme uz zēniem un meitenēm, ar kurām viņi strādā. Tomēr bērni norādīja, ka jaunatnes darbinieki ne vienmēr ir sagatavoti identificēt vai reaģēt uz miesassodu pielietošanas gadījumiem mājās. Ja jaunatnes darbinieki tiek apmācīti un saņem atbalstu, viņi ne tikai mana savu attieksmi, bet arī spēj informēt citus bērnus, ar kuriem viņi strādā, par vardarbības identificēšanu un novēršanu ģimenē un skolā, un ārpus tās. Jaunatnes darbiniekiem ir lieliskas iespējas uzaicināt ģimenes piedalīties nevardarbības mediācijā.⁴⁵

PIEMĒRS

Vienā no Polijas reģioniem skolās ir izveidoti ģimenes mediācijas centri, kas ir atvērti sadarbībai ar ģimenēm, kurās pastāv vardarbības problēmas. Vietējo sociālās palīdzības dienestu darbinieki ir apmācīti ģimenes mediācijā un ir gatavi sniegt ģimenes mediācijas pakalpojumus skolās. Pirmais kontaktpunkts parasti ir vecāki, kuri saskaras ar vardarbību ģimenē vai citām vardarbības formām, tostarp bērnu miesassodiem. Mediācijas procesā iesaistās gan vecāki, gan bērni. Šis modelis ir ticis pozitīvi novērtēts izmēģinājuma posmā. Aizvien vairāk ģimeņu izmanto skolās pieejamos mediācijas centrus un apgūst prasmes risināt ģimenes konfliktus nevardarbīgā veidā un izmantot pozitīvas

42 Non-Violent Childhoods Project, National Consultation in Estonia, 15-17 November 2017.

43 Aula, Maria Kaisa, The Child's Right to an Upbringing, Family centre as a promoter of a rearing culture which respects the child, In: Nordic Council of Ministers, Family Centre in the Nordic Countries, A meeting point for children and families, 2012, pp. 56-61, p. 59.

44 Non-Violent Childhoods Project, National Consultation in Estonia, 15-17 November 2017.

45 Non-Violent Childhoods Project, National Consultation in Poland, 29 November – 1 December 2017.

audzināšanas metodes. Ģimenes sāk atklātāk runāt par savām problēmām, tostarp vardarbību, un sadarbojas ar mediatoru, lai rastu risinājumus.⁴⁶

5.3.4 IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU IESAISTE VIETĒJOS STARPINSTITŪCIJU SADARBĪBAS MEHĀNISMOS

Agrīnas bērības aprūpes un izglītības iestādēm un skolām ir skaidra vieta vietējos starpinstitūciju sadarbības mehānismos un bērnu aizsardzības sistēmās. Lai aktivizētu šo iestāžu aizsardzības lomu, izglītības nozarei jāsadarbjas ar citām aģentūrām un dienestiem, tostarp sociālajiem un bērnu aizsardzības dienestiem, veselības aprūpes iestādēm un speciālistiem, policiju, bāriņtiesu un pašvaldībām.

PIEMĒRS

Somijā skolēnu aprūpes dienesti atrodas skolās un apvieno daudznazaru pakalpojumus, ko bērni saņem skolā, un pakalpojumus, ko bērni saņem ārpus skolas. Šis pakalpojumu modelis palīdz identificēt miesassodu pielietošanas gadījumus un citas vardarbības formas un nekavējoties sniegt atbalsta pakalpojumus. Turklāt psihologi un sociālie darbinieki, kuri strādā skolās, nepieciešamības gadījumā var piesaistīt bērnu psihiatrijas speciālistus. Bērnu psihiatri var piedāvāt konsultācijas speciālistiem, kuri strādā skolās, un apmeklēt skolas, lai tiktos ar bērniem, kad tas nepieciešams.⁴⁷

5.3.5 IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU PĀRBAUDES UN AUDITS

Pārbaudes izglītības iestādēs uzraudzīt, kā tiek īstenoti valsts tiesību akti, tostarp juridisku aizliegumu miesassodi. Pārbaudēm var būt profilaktisks mērķis vai tās var tikt veiktas, reaģējot uz ziņojumiem vai sūdzībām par vardarbību skolās un citās izglītības iestādēs. Pārbaudes palīdz izmeklēt apsūdzības, konstatēt faktus, identificēt vadības un prakses riskus un trūkumus un nodrošināt, ka tie tiek savlaicīgi novērsti, veicot atbilstošus pasākumus. Ja tiek konstatēts, ka personāls izmanto miesassodus, šādi gadījumi ir jāizmeklē.

PIEMĒRS

AudTrain programma paredz uz sistēmu balstītu audita metodi ar bērniem saistītās iestādēs. Sākotnēji tā tika izstrādāta izmantošanai bērnu labklājības iestādēm, taču tā ir piemērota arī citām iestādēm, kas sniedz pakalpojumus bērniem, tostarp skolām, internātskolām un dienas aprūpes iestādēm. Uz sistēmu balstīts audits koncentrējas uz iestādes vadību un tā mērķis ir pārbaudīt, vai visu pasākumu plānošana, organizācija un īstenošana atbilst vietējo likumu un normatīvo aktu prasībām. Tāpat AudTrain metode ietver iestādes apmeklējumu, kura laikā tiek intervēti bērni un darbinieki. Pārbaudes mērķis ir novērtēt situāciju no bērnu un darbinieku perspektīvas, ņemot vērā

viņu viedokļus. Šī kombinētā pieeja ļauj identificēt iestādes pārvaldības trūkumus. Šī uzraudzības metode sniedz iestādei un uzraugošajai valsts institūcijai lielisku mācīšanās potenciālu. Rezultāti var palīdzēt identificēt un novērst trūkumus izglītības iestādēs, kā arī identificēt darbinieku un vadības apmācības vajadzības. Auditēšana ir jēgpilna tikai tad, ja pastāv mehānismi, lai nodrošinātu identificēto trūkumu un bērnu tiesību pārkāpumu vēlāku apsekošanu.

5.4 TIESĪBAIZSARDZĪBAS INSTITŪCIJĀS GŪTĀ PIEREDZE

Policija galvenokārt ir atbildīga par bērnu tiesību aizsardzības likumu īstenošanu vardarbības pret bērniem gadījumos. Tāpat viņi izmanto savu pieredzi, lai aktīvi novērstu vardarbību.

5.4.1 POLICIJAS UN PAKALPOJUMU SNIEDZĒJU SADARBĪBA

Daudzās valstīs policija apmāca speciālistus, kuri strādā ar bērniem, identificēt vardarbības un miesassoda pielietošanas pazīmes. Šāda apmācība ir īpaši noderīga izglītības, sociālās aprūpes un veselības aprūpes nozarēs strādājošiem.

Vardarbības pazīmes var ietvert pēkšņas izmaiņas bērna uzvedībā bez redzama iemesla. Dažiem bērniem var būt redzamas fiziskas vardarbības pazīmes uz sejas vai ķermeņa, viņi var runāt par vardarbību, izturēties vardarbīgi vai minēt vardarbību rotaļājoties vai zīmējot. Speciālisti, kuri ir apmācīti identificēt un interpretēt šīs pazīmes pareizi, ir labāk sagatavoti piesaistīt kompetentās iestādes, ierosināt gadījuma izvērtēšanu vai nodrošināt, ka bērns saņem nepieciešamo aizsardzību un atbalstu.

Dažās valstīs pusaudžiem, kuri ir notiesāti par vardarbīgiem noziegumiem, ir jāiziet agresijas ierobežošanas apmācība, kas kalpo kā alternatīvs risinājums ieslodzījumam. Agresijas ierobežošanas apmācībās bērni mācās attīstīt empātiju un izprast vardarbības upuru pieredzi. Viņi apgūst deeskalācijas, konfliktu risināšanas un komunikācijas un sarunu prasmes vardarbības novēršanai. Daudzi bērni, kuri izrāda agresīvu un vardarbīgu uzvedību, ir saskārušies ar miesassodu pielietošanu mājās, un viņiem ir nepieciešamas kritiskas pārdomas par pozitīvām un nevardarbīgām attiecībām.

46 Paulina Forma, The Powers of State Services that Protect Children Against Violence, The example of local activity in Świętokrzyskie and good practices of interdisciplinary teams, National Consultation in Poland, 29 November 2017.

47 Kalmari, Hanne, Promoting Children's Rights in the National Reform Programme in Child and Family Services, Ministry of Social Affairs and Health, 19 June 2017.

PIEMĒRI

Igaunijas policija organizē bērnu nometnes, kur bērni tiek apgūst vardarbības novēršanas un paš aizsardzības prasmes. Policija īsteno preventīvus pasākumus, iesaistot skolotājus, un šo pasākumu ietvaros policijas darbinieki runā par vardarbību skolā un kā reaģēt šādos gadījumos.

Lai gan tiesībaizsardzības iestāžu darbinieki ir atbildīgi par krimināllietu izmeklēšanu, viņi bieži sadarbojas ar sociālajiem darbiniekiem, lai veicinātu komunikāciju ar bērniem un nodrošinātu, ka visi pasākumi tiek veikti bērna labākajās interesēs. Piemēram, ja policija tiek izaukta vardarbības ģimenē gadījumā, kur ir iesaistīts bērns, sadarbība ar bērnu aizsardzības dienestiem ir būtiska, lai aizsargātu bērnus, kuri ir cietušie vai liecinieki.

Labā prakse tiek īstenota Somijā, kur policijas iecirkņos atrodas tā dēvētā sociālo darbinieku "enkura komanda". Ja policijai tiek ziņots par gadījumu, kurā iesaistīts bērns, policijas iecirknī ir pieejams sociālais darbinieks, kurš rūpējas par bērna interesēm. Pēc šo enkura komandu ieviešanas policijas un sociālo darbinieku sadarbība ir ievērojami uzlabojusies.

Igaunijā policija informē vietējo bērnu aizsardzības dienestu, ja izsaukums ir saistīts ar vardarbību ģimenē. Pēc vardarbīga incidenta policija apseko ģimeni un veic mājas vizītes kopā ar sociālajiem darbiniekiem, lai pārbaudītu, kā ģimenei klājas un, jo īpaši, lai noskaidrotu bērnu situāciju.

5.4.2 DIGITĀLA SAZIŅA AR POLICIJAS

DARBINIEKIEM UN TŪLĪTĒJAS KONSULTĀCIJAS

Igaunijā veiksmīgi darbojas tīmekļa policisti, kuri ir pieejami sociālajos tīklos un oficiālajās vietnēs. Tas ļauj pilsoņiem, tostarp bērniem, vienkārši saņemt informāciju un padomu no policijas amatpersonas. Igaunijā gūtā pieredze liecina, ka bērni aktīvi izmanto šo iespēju, runājot par dažādiem jautājumiem, tostarp miesassodiem un vardarbību. Tīmekļa policisti sniedz informāciju un konsultācijas un vajadzības gadījumā nosūta bērnus pie pakalpojumu sniedzējiem, lai viņi varētu saņemt atbalstu klātienē.

5.4.3 IESĪBAIZSARDZĪBAS DIENESTU APMĀCĪBA

Policijas izmeklēšanas rezultāti liecina, ka bērni bieži saskaras ar dažādām vardarbības formām vienlaikus. Bērniem atbilstoša komunikācija un kvalificētu intervētāju un izmeklētāju iesaistīšana ir īpaši svarīga, lai nodrošinātu, ka policijas izmeklēšana nekonzentrējas tikai uz ziņoto vardarbības incidentu, bet arī ir gatava identificēt citu vardarbības veidu pazīmes un riskus, un izpētīt bērna vēsturi un situāciju ģimenē.

Daudzās valstīs bērnu aizsardzības pret vardarbību un komunikācijas ar bērniem apmācība vēl nav policijas darbinieku mācību programmas sastāvdaļa. Iekļaujot šīs tēmas policistu apmācībā un kvalifikācijas celšanā, būtu iespējams labāk sagatavot policijas darbiniekus risināt ar bērniem saistītus gadījumus savā ikdienas darbā. Daudzās valstīs gūti pozitīvi rezultāti, izmantojot īpaši apmācītas policijas un prokuroru vienības, lai risinātu bērnu seksuālās vardarbības gadījumus. Šo vienību zināšanas, kā arī tiesnešu, kuri ir īpaši apmācīti izskatīt ar bērniem saistītas lietas, zināšanas varētu tikt paplašinātas, iekļaujot visus vardarbības pret bērniem gadījumus, tostarp miesassodu pielietošanas gadījumus.

06

pakalpojumu modelis miesassodu izskaušanai

Veiksmīgi pakalpojumu modeļi nodrošina vienkāršu piekļuvi daudznozaru pakalpojumiem kopienu ietvaros. Tie ir integrēti vietējās bērnu aizsardzības un sociālo pakalpojumu sistēmās un nodrošina riskam pakļauto bērnu un vecāku vai aprūpētāju apsekošanu. Arvien vairāk pakalpojumu sniedzēju uzņemas vidutāju un mentoru lomu, nododot lielāku atbildību ģimenes locekļiem un nodrošinot, ka vienmēr tiek garantētas bērna labākās intereses un aktīva līdzdalība.

6.1 PAKALPOJUMU MODEĻI PROFILAKSEI UN AGRĪNAI RISKA ĢIMEŅU IDENTIFICĒŠANAI

6.1.1 ĢIMENES CENTRI

Ģimenes centrs ir kopienā balstīts pakalpojumu modelis, kas veicina bērnu un vecāku veselību un labklājību, tostarp sekmējot pozitīvas audzināšanas metodes un novēršot miesassodu pielietošanu. Ģimenes centri kalpo kā lokāls tikšanās punkts, kur pieejami dažādi pakalpojumi, tostarp atbalsts vecākiem, bērnu aizsardzības, sociālās labklājības un veselības aprūpes pakalpojumi. Tā kā ģimenes centri ir atvērti visām ģimenēm ar bērniem, tie ļauj vienkāršāk piekļūt universāliem pakalpojumiem, mazinot aizspriedumus. Ģimenes centru mērķauditorija parasti ir ģimenes, kurās aug bērni līdz piecu gadu vecumam, taču arvien biežāk šis pakalpojumu modelis iekļauj arī ģimenes, kurās aug pusaudži. Vispārējais mērķis ir veicināt sociālo iekļaušanu un ģimeņu līdzdalību, veidot kopienas sajūtu un stiprināt solidaritāti sabiedrībā.⁴⁸

Ģimenes centri veicina bērnu labklājību, sniedzot atbalstu vecākiem, stiprinot viņu aprūpes prasmes un veicinot pozitīvu, nevardarbīgu audzināšanu.

Ģimenes centra modelis ļauj veikt agrīnu fiziska, garīga un sociālā riska faktoru identificēšanu attiecībā uz bērniem un vecākiem, tostarp identificēt miesassodu pielietošanas un citu vardarbības formu riskus. Centra darbinieki sniedz pakalpojumus tieši vecākiem un bērniem, informē ģimenes par pieejamajiem pakalpojumiem, nosūta ģimenes pie specializētiem pakalpojumu sniedzējiem partneru tīklā un koordinē pakalpojumus.⁴⁹ Dažas ģimenes noslēdz rakstiskus līgumus ar specializētu pakalpojumu sniedzējiem ārpus centra, piemēram, psihiatriskās aprūpes, psihoterapijas un atkarību centra pakalpojumu sniedzējiem. Šie līgumi veicina piekļuvi specializētiem pakalpojumiem bez maksas un ar samazinātu gaidīšanas laiku.⁵⁰

PIEMĒRI

Veicot ģimenes centru novērtējumu Zviedrijā, tika konstatēts, ka pakalpojumu lietotāji ir ļoti apmierināti. Vecāki, kuri piedalījās novērtējumā, atzinīgi novērtēja saņemtās profesionālās konsultācijas un uzskatīja, ka ir saņēmuši pareizo palīdzību īstajā laikā. Viņi norādīja, ka iespēja iepazīt personālu neformālā gaisotnē ļāva viņiem veidot uzticību. Viņi novērtēja, ka darbinieki apvieno dažādas lomas: kā ģimenes centra darbinieki, kuri iesaistās neformālās sarunās ar ģimenēm un kā

⁴⁸ Family centre models differ from country to country. The Swedish family centres, which were created in the 1970s, provide maternal healthcare, child healthcare, open early childhood education and care and preventive social services. In Norway, family centres are primarily health care centres that provide antenatal care, preventive child welfare services, educational psychological services, as well as open day care for children. The family centres in Finland include maternity clinics and child welfare clinics. See: Nordic Council of Ministers, Family Centre in the Nordic Countries, A meeting point for children and families, 2012. Nordic Centre for Welfare and Social Issues, Nordic Children, Development of Nordic family centres, Results of the 'Early Intervention for Families' project, 2012.

⁴⁹ Nordic Council of Ministers, Family Centre in the Nordic Countries, A meeting point for children and families, 2012, pp. 10-11.

⁵⁰ Heino, Tarja, Family Group Conference from a Child Perspective, Nordic Research Report, National Institute for Health and Welfare, 2009, pp. 26-28.

formāli pakalpojumu sniedzēji, kuri sadarbojas ar vecākiem un bērniem, kā arī kā tikšanās un pasākumu koordinatori. Ģimenes centru darbinieki norādīja, ka sadarbība ar citām aģentūrām un dienestiem palīdzēja viņiem izprast dažādas profesionālās lomas un darba metodes. Tas ļāva paplašināt pieejamo zināšanu un pieredzes bāzi, lai palīdzētu atsevišķiem bērniem un vecākiem. Tā kā ģimenes centrus apmeklē arī bērni, pakalpojumu sniedzēji varēja pievērst vairāk uzmanības bērnu situācijai un viedoklim, pat ja viņi primāri strādāja ar vecākiem.⁵¹

Ģimenes centri Norvēģijā nodrošina atvērtus bērnodārzus, kas ir pieejami bez maksas un iepriekšējas pieteikšanās, reģistrācijas vai nosūtījuma. Tas padara tos pieejamus vecākiem ar zemāku izglītības līmeni un sociāli ekonomisko stāvokli, kuri bieži vien nevēlas izmantot pakalpojumus, kuru saņemšanai nepieciešama iepriekšēja reģistrācija. Atvērtie bērnodārzi nodrošina pedagoģisku tikšanās vietu, kur vecāki saņem atbalstu, lai varētu veicināt bērnu attīstību un veselību, īstenojot pozitīvu vecāku-bērnu mijiedarbību. Pakalpojumu lietotāji galvenokārt tiek nosūtīti uz ģimenes centriem universālo veselības aprūpes pakalpojumu ietvaros, piemēram, saņemot pirmsdzemdību aprūpi vai runājot ar medmāsām mājās vizīšu ietvaros.⁵² Bažas par vājām audzināšanas prasmēm un miesassodu pielietošanas risks motivē veselības aprūpes darbiniekus nosūtīt vecākus uz ģimenes centriem, kuros darbojas atvērtie bērnodārzi.

Somijā ģimenes centri tika atvērti 2000. gados, pakalpojumu sniedzējiem saskaroties ar jauniem izaicinājumiem. Sabiedrība atguvās no recesijas un vecāki saskarās ar augstu stresa līmeni, cenšoties sabalansēt ģimenes un darba dzīves prasības. Ģimenes centra modelis tika atzīts par piemērotu, pateicoties tā uz kopienu vērstajai pieejai, kas veicina sociālo integrāciju un dod iespējas ģimenēm un kopienām. Dažādu pakalpojumu sniedzēju strukturēta sadarbība ģimenes centrā ļauj tiem apvienot resursus, pieredzes jomas un kompetences, lai sniegtu atbalstu ģimenēm.⁵³ Somijā ģimenes centru pakalpojumi ir pieejami gandrīz 99% ģimeņu, kuras apmeklē centrus pirms un pēc bērna piedzimšanas. Centri ir spējuši efektīvi samazināt miesassodu pielietošanu un citas vardarbības pret bērniem formas un ir stiprinājuši preventīvo darbu ar bērniem un ģimenēm.⁵⁴

6.1.2 PALĪDZĪBAS TĀLRUŅI

Palīdzības tālrūņi un digitālie pakalpojumi ļauj saņemt informāciju, konsultācijas un kalpo kā neformāls sūdzību mehānisms bērniem, vecākiem un speciālistiem. Pilsoņi tiecas uzticēties palīdzības

tālrūņu pakalpojumiem un aktīvi tos izmanto, ja tie ir viegli pieejami, uz zvaniem atbild kvalificēts personāls, kas velta zvanītājam visu nepieciešamo laiku, kontakts ir anonīms un darbinieki ir gatavi piedāvāt zvanītājam nepieciešamos pakalpojumus, kas ir pieejami pašvaldībā.

Palīdzības dienesti dod iespēju zvanīt, rakstīt e-pastu vai vēstuli, vai izmantot tādus pakalpojumus kā tīmekļa vietnes un čata pakalpojumi, kas ļauj uzdot jautājumus tiešsaistē. Vairāki palīdzības dienesti ir pieejami, izmantojot Eiropas Savienības numuru 116111. To mērķauditoriju ir iespējams palielināt, piedāvājot pakalpojumus dažādās valodās. Dažus palīdzības dienestu pakalpojumus sniedz apmācīti speciālisti, piemēram, sociālie darbinieki, psihologi vai veselības aprūpes speciālisti. Citos darbojas brīvprātīgie, kuri strādā speciālista vadībā. Vairākas valstis ir izveidoti palīdzības dienestu zvanu centri dažādos valsts reģionos, lai tie varētu nodarbināt lielāku brīvprātīgo skaitu, pat ja tie saņem zvanus un vēstules no visas valsts.

Bērniem un pieaugušajiem bieži vien ir vieglāk runāt par vardarbības pieredzi pa tālruni vai tiešsaistē, nevis aci pret aci. Daudzi no viņiem ir iepriekš runājuši par savu pieredzi, nesaņemot palīdzību, un tādēļ vairs neuzticas pakalpojumu sniedzējiem. Palīdzības dienestu darbinieki novēroja, ka pakalpojumu sniedzēji bieži vien nezina, ka bērns saskaras ar vardarbību vai nespēj to apturēt, pat ja bērns ir sazinājies ar vairākiem speciālistiem vai starpdisciplīnu grupām. Sazinoties ar palīdzības dienestu, bērni novērtē to, ka viņiem tiek veltīts laiks un sarunas pamatā ir viņu vajadzības. Palīdzības dienestu darbinieku sniedz kompetentas konsultācijas un piedāvā bērniem pieejamās starpinstiūciju sadarbības iespējas. Palīdzības dienesti saņem zvanus no vecākiem, kuri meklē padomu par to, kā runāt saviem bērniem un kā risināt ikdienas situācijas, kā arī specifiskas konflikta situācijas. Piemēram, viņi meklē palīdzību, kad bērni uzvedas agresīvi, ja radušās problēmas ar vienaudžu vardarbības vai ja viņiem pašiem ir problēmas ar agresiju šķiršanās kontekstā. Dažos gadījumos vecāki lūdz palīdzības dienesta personālu iesaistīties ģimenes konfliktu risināšanā. Vecāki vēlas konsultēties par to, kā aizsargāt un atbalstīt bērnus, ja bērnodārzā, skolā vai sporta klubā izveidojies konflikts, pastāv vardarbības riski vai ir notikuši vardarbīgi incidenti.

Tādējādi palīdzības dienesti funkcionē kā aktīvas nacionālās bērnu aizsardzības un sociālās labklājības sistēmas daļas. Lai sasniegtu šo mērķi, darbiniekiem jābūt apmācītiem identificēt bērnu aprakstītās vardarbības pazīmes un simptomus, piemēram,

51 Bing, Vibeke, Knowledge Advancement Concerning Family Centres, In: Nordic Council of Ministers, Family Centre in the Nordic Countries, A meeting point for children and families, 2012, pp: 99-101, p. 100. See: Abrahamsson A., V. Bing and M. Löfström, Familjecentraler i Västra Götaland, En utvärdering [Family Centers in Västra Götaland, An evaluation], Västra Götaland Public Health Committee, 2009.

52 Thyraug, Anette M., Gørill W. Vedeler, Monica Martinussen and Frode Adolfsen, The Family's House in Norway, An interdisciplinary, municipal/community healthcare service for children, adolescents and their families, In: Nordic Council of Ministers, Family Centre in the Nordic Countries, A meeting point for children and families, 2012, pp: 29-33, pp. 31-32.

53 Viitala, Riitta, Marjatta Kekkonen and Nina Halme, Family Centres in Finland, A new approach within services for children and families, In: Nordic Council of Ministers, Family Centre in the Nordic Countries, A meeting point for children and families, 2012, pp. 21-28, p. 21-22.

54 Lillsunde, Pirjo, National Actions to address Violence Against Children, Ministry of Social Affairs and Health, National Consultation in Finland, 19 June 2017. Kalmari, Hanne, Promoting Children's Rights in the National Reform Programme in Child and Family Services, Ministry of Social Affairs and Health, National Consultation in Finland, 19 June 2017.

ķermeņa ievainošana un citas paškaitējuma formas vai depresija. Apmācības sagatavo darbiniekus iejūtīgā veidā runāt ar bērnu vai pieaugušo, kurš ir piezvanījis uz palīdzības tālruni, piedāvāt noderīgu starpinstitūciju atbalstu un ziņot par incidentiem saskaņā ar saviem valsts tiesību aktos paredzētajiem ziņošanas pienākumiem.

PIEMĒRS

Somijas organizācija Maria Akademia nodrošina palīdzības tālruni un palīdzības programmu sievietēm, kuras ir izmantojušas vardarbību vai baidās, ka varētu izmantot vardarbību pret ģimenes locekli. Pēc sazināšanās pa palīdzības tālruni, programmas ietvaros sievietes tiek aicināts apmeklēt biroju, kur viņas var tikt ar terapeitu. Programma piedāvā trīs individuālas nodarbības un dalību grupas terapijā, kas tiek divas reizes mēnesī, un kopā notiek 15 nodarbības. Izmantotā darba metode ir "mazo meiteņu stāsti", kuras ietvaros sievietes tiek aicinātas domāt par savu iekšējo mazo meiteni, kura bērniībā nav bijusi pietiekami uzklaušāta vai ņemta vērā. Visi pakalpojumi ir anonīmi un bez maksas.

Palīdzības dienesti var veicināt sistemātisku datu apkopošanu un sniegt statistiku un kvalitatīvus ziņojumus. Pieredze liecina, ka palīdzības dienesti saņem vairāk zvanu no bērniem, vecākiem un pieaugušajiem, kad sabiedrībā notiek intensīvas diskusijas, piemēram, sabiedriskas kampaņas pret miesassodiem un citām vardarbības formām rezultātā vai kad mediji ziņo par īpaši smagu gadījumu. Valsts iestāžu, pakalpojumu sniedzēju, palīdzības dienestu un atbalstītāju sadarbība ir noderīga, lai nodrošinātu, ka palīdzības dienesti ir gatavi un tiem pietiek darbinieku, kā arī pastāv vajadzīgie atbalsta mehānismi paaugstināta pieprasījuma gadījumos.

6.2 PAKALPOJUMU MODEĻI BĒRNIEM, KURI TIKUŠI PAKĻAUTI MIESASSODAM

6.2.1 ĢIMENES GRUPO KONFERENCES

Ģimenes grupu konferences var veiksmi risināt nopietnus ģimenes konfliktus un bērnu aprūpes riskus, palīdzot ģimenei palikt kopā pēc vardarbīga incidenta. Metode paredz strukturētu izvērtējuma un konfliktu risināšanas modeli un aktīvi iesaista visus ģimenes locekļus ar sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju atbalstu. Metode māca ģimenes locekļus identificēt risinājumus savām problēmām un uzņemties atbildību par to risināšanu. Pierādījumi liecina, ka šī metode ir efektīva un rentabla⁵⁵

Šī metode tiek izmantota, lai pasargātu bērnus no visu veidu vardarbības, tostarp, miesassoda, un

uzlabotu bērnu un citu ģimenes locekļu labklājību. Metodi izmanto arī, lai risinātu kopienā un skolās radušos konfliktus, atbalstītu bērnus, ļaujot tiem labāk mācīties, un atjaunojot attiecības starp vainīgajiem un noziegumā cietušajiem nepilngadīgo tiesvedības kontekstā.

Ģimenes grupu konferencēs ģimenes tiek uzskatītas par attapīgām, kompetentām un spējīgām risināt savas problēmas ar formālu valsts pakalpojumu sniedzēju palīdzību, kā arī izmantojot neformālos sociālā atbalsta tīklus, ko sniedz radnieki, kaimiņi un kopiena. Šī pieeja liek speciālistiem atstēt savu tradicionālo lomu kā lietas vadītājiem un kļūt par resursu sniedzējiem, kuri veicina, mentorē un uzrauga konflikta risināšanas procesu ģimenē. Metode veicina uzticību un stiprina saiknes ģimenē, sociālajos tīklos un ar pakalpojumu sniedzējiem.

Parasti ģimenes grupu konferences tiek sasauktas pēc sociālā darbinieka iniciatīvas, reaģējot uz konkrētām problēmām ģimenē. Ģimenes locekļi piedalās brīvprātīgi. Kad ģimene piekrīt piedalīties grupas konferencē, sociālais darbinieks sastāda līgumu starp ģimeni un neatkarīgu koordinatoru. Koordinatoru nozīmē bērnu aizsardzības dienests, bet koordinatoram jābūt objektīvam un viņš nedrīkst būt iepriekš iesaistīts pakalpojumu sniegšanā konkrētajai ģimenei. Koordinators ir atbildīgs par grupas konferences sagatavošanu. Katrs dalībnieks ierosina, kādas personas vajadzētu uzaicināt, koordinators sazinās ar šīm personām, paskaidro konferences mērķi un pārliecinās, ka viņu līdzdalība ir atbilstoša, pirms lūgt viņu piekrišanu. Koordinators ieceļ bērna atbalsta personu, kuras pienākums ir nemainīgi vērst uzmanību uz bērna labākajām interesēm.⁵⁶

Koordinatori vada grupas konferenci, kas sākas ar informatīvu sesiju, kuras ietvaros bērnu aizsardzības darbinieks un citi speciālisti, kuri strādājuši ar bērnu un ģimeni, dalās ar informāciju un atbild uz jautājumiem. Pēc tam koordinators un speciālisti pamet sapulces telpu, taču paliek tuvumā, lai atbildētu uz papildu jautājumiem. Šajā brīdī ģimene sāk risināt uzdevumus, ko sociālais darbinieks ir sagatavojis.

Ģimenes galvenais uzdevums ir izstrādāt rīcības plānu, kas ietver pasākumus, kas jāveic ģimenes locekļiem, sociālā atbalsta tīklam, sociālajam darbiniekam vai citiem pakalpojumu sniedzējiem. Kad šis uzdevums ir pabeigts, ģimene prezentē rezultātus koordinatoram un sociālajam darbiniekam, kurš nolemj apstiprināt vai neapstiprināt plānu. Ja rīcības plāns vai tā turpmākā īstenošana neatbilst gaidītajam, sociālais darbinieks turpina darbu saskaņā ar vispārējo bērnu aizsardzības praksi, kas nozīmē, ka bērns var tikt ievietots alternatīvā aprūpē, ja tas ir bērna interesēs.

⁵⁵ Originally developed in New Zealand in the 1980s and based on Maori traditions, the method has been adapted to the Norwegian context since the end of the 1990s and continues to expand throughout Europe and globally. Skaale Havnen, Karen J. and Øivin Christiansen, Knowledge Review on Family Group Conferencing, Experiences and Outcomes, Regional Centre for Child and Youth Mental Health and Child Welfare (RKBU West), Uni Research Health, 2014, p. 9. Linnosmaa, Ismo, Antti Väisänen, Eero Sijander and Jukka Mäkelä, Effectiveness and costs of preventive services for children and families, In: Nordic Council of Ministers, Family Centre in the Nordic Countries, A meeting point for children and families, 2012, pp. 87-97, p. 95.

⁵⁶ Skaale Havnen, Karen J. and Øivin Christiansen, Knowledge Review on Family Group Conferencing, Experiences and Outcomes, Regional Centre for Child and Youth Mental Health and Child Welfare (RKBU West), Uni Research Health, 2014, http://www.fgcnetwork.eu/user/file/20140000_knowledge_review_on_family_group_conferencing_uni_research.pdf, pp. 13-14. See also: European Network of Family Group Conference, Democratizing Help and Welfare in Europe, undated, <http://www.fgcnetwork.eu/en/fgc/>

Novērtējumi liecina, ka ģimenes grupu konferenču dalībnieki, tostarp bērni, uzskatīja tās par noderīgām, lai gan bieži vien viņiem bija grūti pabeigt sapulcē uzdoto uzdevumu. Lai gan daži darbinieki bija noraizējušies par vardarbības un kaitējuma risku ģimenes sapulces laikā, viņi iemācījās uzticēties un nodot atbildību ģimenes locekļiem. Pat tad, ja risinājumi netika atrasti, dalība ģimenes grupas sapulcē kalpoja kā svarīgs pirmais solis samierināšanās procesā.

Bērni sniedza pozitīvas atsauksmes par sapulcēm un viņiem patika paplašinātās ģimenes locekļu iesaistīšanās. Viņi uzskatīja, ka viņiem tika piedāvātas vairāk iespējas, piedaloties ģimenes grupas sapulcēs nekā tradicionālā bērnu aizsardzības darba gadījumā, un tas radīja lielāku izpratni par viņu perspektīvām un vajadzībām. Atbalsta personas iesaistīšana, lai tā sekotu līdzī bērna labākajām interesēm, uzlaboja bērna līdzdalības kvalitāti un bērni uzskatīja šo atbalstu par noderīgu. Ir izstrādāts uz pētījumiem balstīts kontrolsaraksts, lai darbinieki un koordinatori varētu labāk nodrošināt, ka bērna viedokļi un vajadzības vienmēr paliktu metodes centrālais aspekts.⁵⁷

6.2.2 DAUDZDIMENSIJU ĢIMENES TERAPIJA⁵⁸

Daudzdimensiju ģimenes terapija uz pierādījumiem balstīts pakalpojumu modelis, kas ļauj samazināt un risināt ģimenes konfliktus un uzlabot attiecību kvalitāti ģimenē. Tas tiek izmantots arī situācijās, kur bērni cīnās ar garīgās veselības problēmām, grūtībām skolā, agresiju, atkarībām vai pārkāpj likumu. Daudzos gadījumos šie bērni ir cietuši no miesassodiem vai citām vardarbības formām ģimenē. Šī metode tiek vērtēta pozitīvi, jo tā ļauj panākt pozitīvus rezultātus dažādās jomās un efektīvi apvieno ekoloģiskā sociālā darba pieeju ar uz risinājumiem vērstu ģimenes terapiju. Tā kā daudzdimensiju ģimenes terapija palīdz mazināt ģimenes konfliktu radīto kaitējumu un novērš bērnu ievietošanu alternatīvās aprūpes iestādēs, tā tiek uzskatīta arī par rentablu pakalpojumu modeli.⁵⁹

Daudzdimensiju ģimenes terapija piedāvā metožu paketi, kas koncentrējas uz konkrētām bērna vajadzībām un iesaista vecākus. Terapijas mērķis ir izprast grūtības, ar ko saskaras bērns. Šim nolūkam terapeits novērtē vecāku audzināšanas praksi un sniedz atbalstu ģimenei, palīdzot attīstīt problēmu risināšanas prasmes. Vecāki mūsdienās labāk sadarboties viens ar otru un risināt savas problēmas, piemēram, garīgās veselības problēmas vai atkarības problēmas. Visi ģimenes locekļi saņem atbalstu jaunu prasmju apgūvē, tostarp apgūst komunikācijas prasmes, sociālās un emocionālās prasmes, konfliktu risināšanas prasmes un spēju ietekmēt ģimenes locekļu savstarpējo mijiedarbību.

Terapeits darbojas kā koordinators, kurš pārvalda dažādus terapijas līmeņus, iesaista bērnu un vecākus gan atsevišķi, gan kopā. Terapeits iesaista arī citus pakalpojumu sniedzējus, kuri ģimenei ir nepieciešami, piemēram, psihiatriskās aprūpes speciālistus, skolotājus un bērnu aizsardzības vai sociālos darbiniekus. Programma ir saņēmusi pozitīvas atsauksmes no bērniem, vecākiem, terapeitiem un speciālistiem, kuri strādā ar ģimenēm. Tā veiksmīgi aktīvi iesaista bērnus un vecākus terapijas procesā un motivē viņus pabeigt ārstēšanu - tā ir skaidra priekšrocība, salīdzinot ar citām terapijas metodēm, kas tiek izmantotas tām pašām mērķa grupām, kur bieži novērojami augsti izstāšanās rādītāji. Daudzdimensiju ģimenes terapijas pabeigšana prasa trīs līdz septiņus mēnešus, nedēļā notiek divas līdz trīs tikšanās, katra 60-90 minūtes gara. Parasti to izmanto darbā ar bērniem un jauniešiem vecumā no deviņiem līdz 26 gadiem. Programma tiek uzskatīta par piemērotu dažādām kultūrām, ģimenes situācijām un apstākļiem.

6.2.3 BARNAHUS⁶⁰

Barnahus jeb Bērnu nams ir iestāde, kurā tiek sniegti un koordinēti daudzdisciplīnu un starpaģentūru pakalpojumi bērniem, kas cietuši no vardarbības. Pakalpojumi ietver bērnu aizsardzības, veselības aprūpes un medicīnas pakalpojumus, sociālās labklājības, tiesībaizsardzības un tiesu pakalpojumus. Atbilstoši skandināvu tradīcijai, Barnahus ir neatņemama valsts bērnu labklājības un tieslietu sistēmas daļa. Citās valstīs pastāv līdzīgi modeļi, kas tiek organizēti dažādos valsts un privātā atbalsta līmeņos. Barnahus darba metodes rosina bērnus ziņot par vardarbību un apkopot pierādījumus no cietušajiem bērniem draudzīgā vidē. Cietušos bērnu intervē īpaši apmācīti darbinieki ar mērķi iezīmēt nepieciešamos sociālos un bērnu aizsardzības pakalpojumus, ārstēšanu un tiesvedību. Ja tiek ierosināta tiesvedība, Barnahus apkopotie un dokumentētie pierādījumi var tikt iesniegti tiesā, jo Barnahus procedūras atbilst procesuālajiem standartiem un taisnīgas tiesas principiem. Barnahus nodrošina pakalpojumus bērniem, kuri ir cietuši no seksuālas vardarbības, un mērķa grupa tiek paplašināta, iekļaujot arī bērnus, kuri ir cietuši no vardarbības, nolaidības un jebkāda veida izmantošanas, tostarp miesassodu pielietošanas.

Ja lieta tiek nodota Barnahus, daudzozaru grupa tiekas un kopīgi izvērtē bērnu un ģimeni. Novērtējums sniedz nepieciešamo informāciju un, dažās valstīs, tas ļauj pieņemt lēmumu par to, vai par šo gadījumu ir jāziņo policijai, lai uzsāktu kriminālizmeklēšanu. Ja vardarbība ir notikusi ilgākā laika periodā vai ir ļoti smaga, ziņošana policijai parasti tiek uzskatīta par atbilstošu bērna labākajām interesēm, tiek uzsākta

57 Heino, Tarja, Family Group Conference from a Child Perspective, Nordic Research Report, National Institute for Health and Welfare, 2009, <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79916/da905b95-70f6-4db8-9d82-91b74fe55ed0.pdf?sequence=1>, p. 121.

58 Finnish Association for Mental Health, Monimuotoinen Perheterapeuttinen Työskentely [Multi-Dimensional Family Therapy Work], undated, <https://www.mielenterveysseura.fi/kehitt%C3%A4mistoitinta/lapset-ja-nuoret/kasvun-tuki/mdft-%E2%80%93-monimuotoinen-perheterapeuttinen-ty%C3%B6skentely> Multi-Dimensional Family Therapy, MDFT Program, 2018, <http://www.mdft.org/MDFT-Program/What-is-MDFT> The Multi-dimensional Family Therapy is used increasingly in Finland, where the Association for Mental Health is coordinating the programme. In Estonia, the Child Protection Department under the Ministry of Social Affairs and Labour has started to promote the programme.

59 Non-Violent Childhoods Project, Expert Meeting, Riga, Latvia, 27-28 February 2018.

60 For more information on Barnahus, see PROMISE, <http://www.childrenatrisk.eu/promise/>

policijas izmeklēšana un tiek veikta kriminālistikas intervija ar bērnu, kas notiek Barnahus telpās. Ja vecāki tiek turēti aizdomās par vardarbību pret bērnu, prokurors lūdz tiesu iecelt ad litem aizbildni, kurš atbalsta bērnu un seko līdzi bērna labākajām interesēm visos Barnahus procedūras posmos. Kriminālistika interviju veic apmācīti speciālisti, izmantojot uz pierādījumiem balstītu intervijas protokolu.

Intervējot bērnu Barnahus, klātesošie speciālisti noklausās interviju no atsevišķas novērošanas telpas. Tas palīdz sociālajam dienestam sagatavot drošības plānu bērnam. Pēc intervijas bērns var tikt nosūtīts uz tiesu medicīnisko apskati, kas arī notiek Barnahus. Policija ir atbildīga par vecāku un visu lietā iesaistīto pieaugušo iztaujāšanu.

Pēc intervijas bērnam un ģimenei ir iespējams saņemt terapeitisko atbalstu. Dažos Barnahus un citos kontekstos sociālie darbinieki un veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēji izmanto Kognitīvi integrēto uzvedības terapiju no vardarbības cietušiem bērniem (CPC-CBT). Šī ārstēšanas programma sniedz uzmundrinošus rezultātus gadījumos, kur bērni ir viegli vai mēreni cietuši no fiziskas vardarbības pret bērnu ģimenē. Metode joprojām tiek pētīta. Programma ir noderīga gadījumos, kad vecāki jūtas bezpalīdzīgi, kļūst agresīvāki vai soda bērnu vēl vairāk, jo bērnam ir izveidojusies agresīva vai citādi sarežģīta uzvedība. Programma ir paredzēta vecākiem, kuri atzīst, ka miesassodu izmantošana ir nepareiza, un ir gatavi mainīt savu uzvedību kā vecākiem.

6.2.4 VAIRĀKDIENESTU RISKA NOVĒRTĒJUMI

Vairākdienestu riska novērtējumi ir noderīgi pagaidu risinājumi, ja vēl nav ieviests Barnahus vai līdzīgs modelis. Tie tiek izmantoti Somijā gadījumos, ja bērniem, kuri ir cietuši no vardarbības, ir nepieciešama koordinēta palīdzība no vairākiem pakalpojumu sniedzējiem.

Vairākdienestu riska novērtējums sākas, kad bērnu labklājības dienests vai policija saņem paziņojumu par bērnu, kurš ir cietis no vardarbības, tostarp miesassoda, vai ir pakļauts riskam. Metodes mērķis ir koordinēt pakalpojumu sniegšanu un veidot drošības tīklu ap bērnu un ģimeni.

Strukturēta riska novērtējuma forma palīdz sociālajiem dienestiem veikt gadījumu izvērtējumu un pieņemt lēmumus, kā arī veicina informācijas apmaiņu. Veidlapas aizpildīšana palīdz darbiniekiem novērtēt risku, kam pakļauts bērns, veidu un līmeni, kā arī novērtēt aizsardzības faktorus. Darbs ar veidlapu palīdz paātrināt novērtēšanu, kas ir īpaši svarīgi gadījumos, kur iesaistīti mazi bērni, un akūtos gadījumos. Ja risks ir augsts, darbinieks pieprasa vairākdienestu riska novērtējuma sapulci. Visi attiecīgie lietā iesaistītie pakalpojumu sniedzēji piedalās sapulcē, jo īpaši bērnu labklājības un sociālo dienestu darbinieki, policija un veselības aprūpes speciālisti. Piemēram, policijai

var būt svarīgi sadarboties ar medicīnas nozares speciālistiem, lai interpretētu ar veselību saistīto informāciju par bērnu, kas nepieciešams krimināllietas izmeklēšanas gaitā.

Vairākdienestu sapulce dod pilnīgāku izpratni par bērna situāciju un veicina lēmumu pieņemšanas procesu par turpmākajiem soļiem un bērna labākajām interesēm. Tas palīdz pakalpojumu sniedzējiem, piemēram, nolemt, vai bērna ievietošana ārpusģimenes aprūpē ir bērna labākajās interesēs, ja ir uzsākta kriminālizmeklēšana un ja bērns ir nosūtīts uz kriminālistikas interviju.

07

starptautisko organizāciju norādījumi pakalpojumu sniedzējiem

Pakalpojumu sniedzējiem ir pieejami daudz un dažādi vadoši materiāli, ko nodrošina Eiropas un starptautiskās iestādes, tostarp Apvienoto Nāciju Organizācija un Eiropas Padome.

Tāpat Bērnu tiesību komiteja ir izdevusi Vispārējos komentārus, kas sniedz ieteikumus pakalpojumu sniedzējiem nevardarbīgas bērnības veicināšanā, tostarp attiecībā uz aizsardzību no visu veidu vardarbības un miesassodu izskaušanu; bērna labāko interešu aizsardzību un bērnu aktīvu līdzdalību; izglītības mērķiem; un pusaudžu tiesībām.⁵⁸

NORĀDĪJUMI PAKALPOJUMU SNIEDZĒJIEM: EIROPAS UN APVIENOTO NĀCIJU PIEMĒRI

SOCIĀLĀS PALĪDZĪBAS UN BĒRNU AIZSARDZĪBAS PAKALPOJUMI

- Eiropas Savienības Bērnu aizsardzības sistēmu integrācijas principi (2015)
- Eiropas Padomes rekomendācijas par bērnu līdzdalību ģimenes un sociālajā dzīvē (R(98)8)
- Eiropas Padomes rekomendācijas par bērnu tiesībām un bērniem un ģimenēm draudzīgiem sociālajiem pakalpojumiem (Rec(2011)12).
- Apvienoto Nāciju Organizācijas pamatnostādnes par alternatīvu bērnu aprūpi (2010)
- Eiropas Padomes rekomendācijas par bērnu un jauniešu vecumā līdz 18 gadiem līdzdalību (Rec(2012)2)

VESELĪBAS APRŪPES PAKALPOJUMI

- Eiropas Padomes pamatnostādnes par bērniem draudzīgu veselības aprūpi (2011)

IZGLĪTĪBA, TOSTARP MAZU BĒRNU IZGLĪTĪBA UN APRŪPE

- Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs par izglītības mērķiem (2001)

BĒRNIEM DRAUDZĪGA TIESLIETU SISTĒMA

- Eiropas Padomes pamatnostādnes par bērniem draudzīgu tieslietu sistēmu (2010)
- Apvienoto Nāciju Organizācijas pamatnostādnes par tiesvedību lietās, kurās iesaistīti bērni, kas ir upuri un noziegumu liecinieki (2005)

⁵⁸ The General Comments issued by the Committee on the Rights of the Child are available from: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11

Nevardarbīga bērnība

Nevardarbīgas bērnības programmas mērķis ir veicināt pilnīgu miesassodu piemērošanas bērniem aizlieguma īstenošanu Baltijas jūras reģionā, pateicoties vairāku ieinteresēto pušu sadarbībai, plānošanai un rīcībai. Programmu pārvalda Baltijas jūras valstu padome un līdzfinansē Eiropas Komisija.

www.childrenatrisk.eu/nonviolence

Baltijas jūras valstu padome

Baltijas jūras valstu padome (BJVP) ir dibināta 1992. gadā kā politisks forums reģionālai starpvaldību sadarbībai un dialogam. BJVP dalībvalstis ir Dānija, Igaunija, Somija, Vācija, Islande, Latvija, Lietuva, Norvēģija, Polija, Krievija, Zviedrija, kā arī Eiropas Komisija. BJVP darbību nodrošina tās tīkli un ekspertu grupas. 1998. gadā BJVP sāka darbu pie ANO Bērnu tiesību konvencijas īstenošanas. BJVP Ekspertu grupa sadarbībai riska grupas bērnu jautājumos sadarbojas ar valstu, reģionālajām un starptautiskajām ieinteresētajām pusēm, lai izskaustu ļaunprātīgu izturēšanos pret bērniem, bērnu izmantošanu, bērnu tirdzniecību un visu veidu vardarbību pret bērniem. **www.cbss.org**

Reģionālā iniciatīva un partnerība

Nevardarbīgas bērnības programmas pamatā ir Igaunijas, Somijas, Latvijas un Zviedrijas ministriju, kā arī Polijas Bērnu tiesībsarga sadarbība. Valdības ministriju, valstu parlamentu, bērnu tiesībsargu, akadēmisko aprindu un organizāciju pārstāvji, kā arī bērni no lielākās daļas Baltijas jūras reģiona valstu, ir piedalījušies speciālistu sanāsmēs un piedalījušies programmas un vadlīniju ziņojumu sagatavošanā. Piedalījušies arī eksperti no citām Eiropas valstīm un institūcijām.

Globālā iniciatīva vispārējai bērnu miesas sodu izbeigšanai

Globālā iniciatīva vispārējai bērnu miesas sodu izbeigšanai sadarbojas ar valdībām un nevalstiskajām organizācijām, lai panāktu pilnību bērnu miesassodu aizliegumu un izskaušanu. Tā ir Nevardarbīgas bērnības programmas starptautiskais partneris.

www.endcorporalpunishment.org

Vadības ziņojumi

Soli pa solim: rokasgrāmata Bērnu tiesību konvencijas īstenošanai miesassodu izskaušanai

---

Nevardarbīga bērnība -

Vadlīnijas miesassodu aizlieguma īstenošanai valsts līmenī

Audzināšana un nevardarbīga bērnība -

Pozitīvas audzināšanas metodes miesassodu izskaušanai

Veidojot nevardarbīgu bērnību atbalstošu sabiedrību -

Izpratnes veidošanas kampaņas miesassodu izskaušanai

Pakalpojumu sniedzēji kā nevardarbīgas bērnības aizstāvji -

Pakalpojumu sniegšana bērniem un vecākiem, lai panāktu miesassodu izskaušanu

---

Nevardarbīgas bērnības panākumu noteikšana -

Attieksmes un uzvedības izmaiņu noteikšana miesassodu izskaušanai

---

Nevardarbīgas bērnības programmu vada
Baltijas jūras valstu padome sadarbībā ar:

Igaunijas Sociālo lietu ministrija
Somijas Sociālo lietu un veselības ministrija
Latvijas Labklājības ministrija
Polijas Bērnu tiesībsargs
Zviedrijas Veselības un sociālo lietu ministrija
Globālā iniciatīva vispārējai bērnu miesas sodu izbeigšanai

Vairāk informācijas par Nevardarbīgas bērnības programmu, tostarp vadlīniju ziņojumiem un kampaņu, atrodama www.childrenatrisk.eu/nonviolence

Nodibinājums "Centrs Dardedze" ir nevalstiska organizācija, kas iestājas par drošu bērnību – brīvu no fiziskas, emocionālas, seksuālas vardarbības un novārtā pamešanas. Ja Jums nepieciešams atbalsts nevardarbīgas bērnu audzināšanas jautājumos, aicinām sazināties ar centra speciālistiem.

Kontaktinformācija: Nodibinājums "Centrs Dardedze" Cieceres iela 3a, Rīga, LV-1002, Latvija
Tel: +371 6 7600685 Mob: +371 29556680 E-pasts: info@centrsdardedze.lv www.centrsdardedze.lv

Šo projektu līdzfinansē Eiropas Savienība Tiesību, vienlīdzības un pilsonības programmas 2014.-2020. gadam ietvaros. Šajā publikācijā atspoguļots vienīgi tās autoru viedoklis un Eiropas Komisija neuzņemas atbildību par veidu, kādā tiek izmantota tajā ietvertā informācija.

GLOBAL INITIATIVE TO
**End All Corporal
Punishment of Children**